

IRIS

4/25

ročník 23 | číslo 4 | podzim – zima 2025

NEPRODEJNÉ

04 | Tryzna
za Baabua

09 | Jediné
evropské mládě

17 | Exmoor

Dvakrát VÝBORNĚ, dvakrát KONEČNĚ

Mezi letošními vyznamenanými na Pražském hradě 28. října, na státní svátek Dne vzniku samostatného československého státu (1918), byli vyznamenáni medailí za zásluhy rovněž Ing. Josef Vágner, CSc. (za přínos v oblasti životního prostředí) a prof. Ondřej Hes (za celoživotní přínos pro medicínu, vědu a stát). Oba in memoriam.

Ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček s portrétem Ing. Josefa Vágnera, CSc. (rok 2007).

Foto Jaroslav Vogeltanz

První z nich se zapsal mezi slavné Čechy jako významný zoolog, spisovatel, publicista, cestovatel, zakladatel prvního českého safari představitel africkou faunu a úspěšný ředitel zoo ve Dvoře Králové v letech 1965–1983. Letos by oslavil 97. narozeniny. Jeho životní krédo bylo „Nikdy nesplatíme zvířatům to, co jsme jim dlužni.“ J. Vágner pro tehdejší Východočeskou zoo sám obstarával zvířata odchycem v Africe. V letech 1967–1976 zorganizoval celkem devět expedic, při nichž získal odchycem a částečně též koupí dohromady 1964 zvířat. Z části z nich měly užitek rovněž další zoo. Pro Východočeskou zoo zůstalo přibližně 1 200 zvířat. Do roku 1990 bylo od nich odchováno nejméně 5 000 mláďat a na 600 z nich vráceno zpět do Afriky. Podle Vágnerových slov to bylo za pět minut dvanáct, protože následkem ničení přírodních biotopů a občanský váleček se populace téměř všech zvířat zredukovaly až o několik řádů. Ředitelovy expedice byly světovým unikátem v kvalitě a počtu přeživších: Jeho záchranné transporty měly (včetně karantény) díky důkladnému před-

běžnému výběru jedinců, péči o zvířata a pozvolné aklimatizaci ztrátovost 1,8 procenta. Naproti tomu konkurenční komerční transporty západoevropských, amerických či japonských společností vykazovaly úmrtnost zvířat na úrovni 30 až 50 procent. Zatímco z první výpravy dovezl zejména ptáky, plazy a primáty, od druhé expedice (1969) se specializoval na odchyt a import kopytníků.

Ing. Vágner inicioval ve Dvoře Králové rovněž vznik unikátní galerie obrazů Zdeňka Buriana s tematikou vývoje života na Zemi. Jeho knihy byly publikovány v sedmi jazycích. Přestože nebyl vystudovaným zoologem, jeho práce dosahují vysoké vědecké a literární úrovně. Zajímal se taktéž o botaniku, a také o etnologii, zejména východní Afriky. Znalost svahilštiny a několika kmenových jazyků mu umožnila sbírat pohádky a výtvarné umění původních obyvatel.

Josef Vágner se významnou měrou zasloužil rovněž o rozvoj plzeňské zoo, a to nejen zvířaty pocházejícími z jeho afrických expedic. Tento přínos je připomenut v rámci pavilonu Afrických kopytníků.

Druhý z vyznamenaných, prof. MUDr. Ondřej Hes, Ph.D., vystudoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Plzni, promoval v roce 1993. Po ukončení studia nastoupil na Šiklův ústav patologie ve zdejší fakultní nemocnici. V roce 2001 získal titul Ph.D. a v roce 2009 byl jmenován profesorem pro obor patologie na LF UK Plzeň. Světově uznávaný odborník v oboru chirurgické patologie, nadšený ochrán-

Prof. Ondřej Hes

Foto (repro)

ce přírody a ekolog, zemřel při cestě do práce 2. července 2022 ve věku 54 let.

Loni, rovněž u příležitosti 28. října, ocenila prof. Hese Plzeň Pečetí města Plzně. „Jeho vynikající vědecká činnost napomohla k léčbě tisíců pacientů nejen v ČR. Patřil mezi světovou

elitu a mně je velkou ctí, že je jeho osobnost spjata s naším městem. Jeho jméno, odkaz a životní příběh zůstanou navždy inspirující a nikdy na něj nezapomeneme,“ uvedl při té příležitosti primátor Mgr. Roman Zarzycký. Podle slov Hesova kolegy prof. MUDr. Michala Michala „během své kariéry v Plzni vybudoval pravděpodobně největší registr vzácných ledvinových nádorů na světě. Jejich výzkum ho spolu se spolupracovníky dovedl k objevům celé řady nových typů ledvinových nádorů, které jsou dnes zařazeny do oficiální nádorové klasifikace publikované světovou zdravotnickou organizací WHO“. Mnoho vykonal rovněž pro ochranu přírody a životního prostředí. Stál u zrodu Nadačního fondu Eden, Soukromé přírodní rezervace Kateřinský potok v Českém lese, byl dlouholetým aktivním členem Dobrovolného ekologického spolku ochrana ptactva Plzeň. (rd)

A UŽ JE TU MLÁDĚ...

Fotografie dospělého bécouna Petersova zdobila titulní stranu minulého čísla. Nyní se můžete podívat též na jeho první plzeňské mládě. Jak prozradila kurátorka Ing. Kristýna Rothová, odchov bécounů je většinou překvapením, protože samice porodí mlá-

dě (mláďata) v podzemním hnízdě. Malá zvířátka rostou velmi rychle, samostatná jsou již v šesti týdnech. V tu dobu samice už rodí další mláďata. (rz)

Foto Kateřina Misíková

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Spolu se svojí partnerkou Manjulou hlavní představitelé expozice afrických a asijských zvířat v centrální části zoologické a botanické zahrady. Otec dvou úspěšně odchovaných nosorožčích samiček a třetího mláděte, které přišlo na svět 23. listopadu letošního roku. Bohužel 31. říjen byl pro nosorožce indického Baabua posledním dnem života.

Foto Jaroslav Vogeltanz

CITÁT TOHOTO ČÍSLA: Uprostřed problémů leží příležitost.

Albert Einstein (1879–1955)
– jeden z nejvýznamnějších vědců všech dob, autor obecné teorie relativity

PODPORUJÍ NÁS:

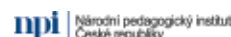
Město Plzeň

Vodárna Plzeň

Šmucler

Ke 145. výročí založení sboru přišli skvrňanským dobrovolným hasičům blahopřát také představitelé domovského plzeňského obvodu – starosta městské části Plzeň 3 Mgr. David Procházka a místostarosta Mgr. Ondřej Ženišek. Na fotografii gratulují starostovi Hasičského sboru Plzeň-Skvřňany Markovi Grolmusovi (vlevo) a velitelé Vlastimilu Malinovi. Foto IRIS Miroslav Volf

Dobrovolní hasiči existují v Plzni již 145 let. Přesně před tolika lety vznikla jejich první jednotka na území dnešní krajské metropole. Bylo to ve Skvrňanech. Jubileum si připomenuli v říjnu v nedávno zrekonstruované hasičské zbrojnici. První spolupráce mezi Hasičským sborem Plzeň-Skvřňany a Zoologickou a botanickou zahradou města započala

v roce 2005. Začala rozsáhlá rekonstrukce hlavní budovy statku Lüftnerka a letní příměstský dětský tábor přišel o místo konání. Po dvě léta pomohli skvrňanští hasiči. Nad lochoťnským amfiteátrm postavili velký vojenský stan, jako přídavek ještě přijeli jednoho dne s polní kuchyní a tábormíkům uvařili vojenský guláš. Druhé tak dobré jídlo prý děti

JUBILUJÍCÍ OCHRÁNCI PŘED OHNĚM

za celý tábor nejedly. Tehdy to ještě neodporovalo žádným předpisům. Tábor se nato přestěhoval do 1. ZŠ, kde je dosud, a spolupráce na řadu let ustala. Obnovila se až v roce 2017 při hledání partnera na pobytový letní tábor. Nakonec se Sdružení IRIS podporované zoologickou a botanickou zahradou stalo na sedm let programovým partnerem záběhlému hasičskému táboru u Drahotínského rybníka nedaleko Sence-Zruče na severním Plzeňsku. Ač všichni vedoucí byli hasiči a většina dětí měla vazbu na dobrovolné hasiče, program byl výsostně environmentální a po několika let byl tábor vyhodnocován v rámci kraje v tomto směru jako vzorový. (fh)

PO KOM SE JMENUJÍ KÖRNEROVY DUBY?

Karlovarský kraj náleží k těm několika málo regionům v ČR, jež nemají na svém území zoologickou zahradu. Zato botanické zahrady má přes svoji nevelkou rozlohu tři: Bečovskou botanickou zahradu, soukromou u Horního Hradu – Hausenštejna na svazích Krušných hor založenou v roce 1971 Ing. Jaroslavem Hejtíkem a Dalovickou v Karlových Varech. Přes mnohé zásadní rozdílnosti, právě onu spojují s historickou plzeňskou botanickou zahradou, dnes součástí Zoologické a botanické zahrady města Plzně, Körnerovy duby – památné stromy.

Foto Jaroslav Michálek

lovících se mu dostalo pocty ve formě busty v roce 1914. Památník je kulturní památkou ČR. Naproti němu stojí jeden z nejstarších dubů u nás. Karlovarský Körnerův dub. Osamělý dutý obr je šestým nejsilnějším živým dubem v České republice. Je jediným stromem z území dnešního Karlovarského kraje, který uvádí J. Chadt v první souborné publikaci starých a památných stromů Čech, Moravy a Slezska z roku 1908. Také byl s osmi dalšími památnými stromy z našeho území navržen do mezinárodního katalogu zvláště cenných stromů na Zemi. Zajímavá je též jeho minulost: Obrovských dubů bývalo v dalovickém parku několik. Traduje se, jak uvádí loni vydaná publikace Památné stromy Karlovarského kraje, že největší z nich byl mohutným stromem již za Karla IV. Ještě v roce 1863, při vzpomínce u příležitosti padesátiletého výročí Körnerovy smrti, zde stály tři staleté duby.

V současnosti je 700 let starý Körnerův dub (botanicky dub letní) po náročné konzervaci, která zahladila i stopy po jeho požáru z konce sedmdesátých let minulého století a následně v roce 1994. A tak, ač kmet, patří mezi letitými duby ke stromům s nejlepší kondicí.

V případě plzeňského Körnerova dubu (rovněž dub letní) se jedná o dvojkmen, jehož obvod měří na bázi asi osm metrů. Vysoký je 30 metrů, stáří se odhaduje na 400 až 500 let. Od roku 1997 je rovněž památným stromem. Dlouhou dobu vévodil krajíně jako solitér. Až ve 20. letech minulého století se stal součástí zahrady majitele textilní továrny Jaroslava Kodeta. Tu včetně tenisového kurtu, kuželníku a skleníku vyprojektoval architekt Josef Kumpán. Za 2. světové války ji zabrali Němci, po osvobození a po znárodnění musela její část ustoupit megalománskému přírodnímu divadlu a zbytek

chátral, až ho začal v roce 1961 Jaromír Vaňousek přetvářet v městskou botanickou zahradu. Tenisový kurt nahradilo prostorné rozárium a u Körnerova dubu vzniklo odpočinkové místo. V roce 1981 botanická zahrada splynula se zahradou zoologickou. V roce 2004 prostor kolem dubu přetvořil japonský architekt Eišín Harada v kamennou japonskou zahradu Sōwa-en.

Dalovický zámecký park u Karlových Varů (dnes na předměstí lázeňské metropole) často navštěvovali lázeňští hosté. Nechyběl mezi nimi J. W. Goethe ani Karl Theodor Körner, který se v lázních léčil roku 1811. Skupinu dubů oslavil romantickou básní. Ale jak se ke svému jménu dostal plzeňský památný dub? Historické prameny mlčí. Jisté je jen jedno: Rovněž v Plzni žila početná německá menšina. A obdivovaný německý romantický básník a dramatik byl po smrti pochován ke kořenům dubu několik kilometrů od města Ludwigslust, dnes ležícího v metropolitní oblasti Hamburku. Třeba mu jsou duby, ostatně německé národní stromy, tak nějak souzeny. (zh)

Karl Theodor Körner se narodil roku 1791 v Drážďanech. V roce 1811 se přestěhoval do Vídně, kde, jak uvádí Wikipedie, obklopen literárním světem během patnácti měsíců napsal několik dramát, oper, frašek a také básní. Úspěch jeho děl z něj udělal dvorního básníka. V roce 1813 Vídeň opustil a stal se z něho voják. I přes to dále pokračoval v psaní poezie. Na vlastní přání se zúčastnil napoleonských válek. Byl těžce zraněn, ale rány na hlavě se mu zhojily. Smrt se ovšem připomenula znovu. Padl v jedenadvaceti letech roku 1813. V 19. století se stal mezi Němci velice oblíbenou postavou z doby napoleonských válek. Na památku mu bylo postaveno množství památníků, soch či pamětních desek. Bylo tomu tak těž na území Sudet s převahou německého osídlení. V zámeckém parku v Da-

Foto Jaroslav Vogeltanz

Uhynul samec nosorožce indického **Zradilo ho srdce**

V pátek 31. října uhynul samec nosorožce indického Baabuu. Před necelým měsícem se u něj projevíly zdravotní komplikace. Přes intenzivní veterinární péči dopoledne posledního říjnového dne zkolaboval a uhynul. Následná pitva určila jako příčinu srdeční kolaps. Zároveň byly odebrány vzorky dalších tkání pro laboratorní vyšetření.

Nosorožec se narodil 4. listopadu 2004 v Zoo Basilej (Basel) ve Švýcarsku. Plzeň se mu stala domovem v září 2011 s úkolem nahradit původního samce Beniho a stát se partnerem tehdy tříleté samice Manjuly.

V letech 2014 a 2017 přišly na svět dvě samice, které již žijí v jiných zoo a každá už měla jednoho potomka.

Sama Manjula je vysoce březí a do konce roku 2025 by měl přijít na svět jejich třetí potomek. (Už se narodil. Více na straně 20.)

Žádná další zoo v ČR nosorožce indické nechová, nejbližší jsou k vidění např. v Norimberku a Mnichově. V Evropě je vlastní ke 30 zoologických zahrad, světová populace dosahuje kolem 3 000 jedinců; velká část obývá národní parky Kaziranga a Čitván (Chitwan). První z nich se rozkládá v Indii na úpatí Himalájí a žijí v něm dvě třetiny světové populace nosorožců indických. Druhý se nachází v Nepálu. (mv)

TRYZNA ZA BAABUA

František Hykeš

Naštěstí mi zprávu o úmrtí nosorožce indického Baabua přečetla manželka až v pondělí. Být to v neděli 2. listopadu na Památku zesnulých – dušičky, nevím. Celý den vytrvale přšelo, bylo nevlídno, pochmurno, ano, právě dušičkové počasí. A do toho ještě taková zpráva. Nebyla to žádná bezejmenná blecha, ale ikonické, v mnoha směrech nepřehlédnutelné zvíře. I v pondělí mě ta zpráva, příznám se, vzala a pořádně rozhodila. Přece jen byl 14 let součástí zoo, stejně tak jako já, setkání s ním byly za tu dobu stovky. I když jsem se doprovodu oficiálních hostů po zahradě spíše vyhýbal, u Baabua jsem s nimi byl nejméně padesátkrát. A vždy stejný obrázek: jejich šťastné oči, že viděli ikonu zahrady zblízka, mohli ji hodit nějakou zeleninu, vyslechnout si zasvěcený komentář ošetřovatele.

Pro jeho předchůdce Beniho jsem sice byl díky sponzoringu Keramiky Soukup v jeho původním působišti v Maďarsku, ale v Plzni se ani neohřál a putoval za vhodnou samici do Velké Británie. Výměna samců měla být podle plánu blesková akce, nakonec se protáhla bez několika dnů na měsíc. Při nakládce Baabua v anglické zoo v Chesteru se vyskytly nějaké potíže, takže transport byl odložen.

Do Plzně nakonec přijíždí 17. září 2011 v podvečer. Čekají na něj ošetřovatelé a ještě několik dalších pracovníků zahrady. Novináři zcela chybějí. Určitě by se takové významné události rádi zúčastnili, ale z bezpečnostních důvodů nebyli pozváni. Nosorožec totiž pro svoji tvrdohlavost, s jakou odmítal v srpnu po několika dnech vstoupit do přepravního kontejneru, dostal nálepku „potížisty“. Ulička od místa, kde bude z přepravní Avie kontejner s Baabuem vyložen, do stáje je lemována vysokým valem z balíků sena, pro jistotu ještě zapřených zemědělskými stroji. Nikoho nesmí ani napadnout fotografovat, stát lze jen na vyhrazených místech. Rozzuřit se toto mohutné zvíře a nekontrolovaně se rozběhnout, to si nikdo nedokáže a ani nechce představit... Hlavně k tomu ale nesmí dojít.

Osádka Avie otevírá vrata na zem sundaného kontejneru... a nosorožec se v klidu a bez emocí vydává určeným směrem. Ve stáji si pozorně prohlíží nové prostředí, je uvolněný a užívá si znovu-nabyté volnosti, kterou mu po dobu dvaatřiceti hodin odejmul stísněný prostor přepravního kontejneru. „Kdepak, Baabuu není žádný potížista,“

Foto: Jaroslav Vogelkantz

hájí ho ošetřovatel Jiří Gandurský, „jen angličtí kolgové podcenili jeho přípravu na transport.“

Při následující Zvířecí sobotě počátkem října oficiálně nového nosorožčího samce přivítá dětský folklorní soubor Plzeňáček, nechybí ani sponzor chovu nosorožců Keramika Soukup.

POPRVÉ A HNED S VÝSLEDKEM

Dlouho očekávaný den říje čtyřleté nosorožčí samice Manjuly a první páření se sedmiletým samcem Baabuuem přišel 23. srpna 2012. Charakteristické znaky říje a jasné znamení samci – pískání a stříkání moči – pozorovali ošetřovatelé od časných ranních hodin. Upravili proto rychle výběh, aby byl co nejbezpečnější. Při setkání obou pohlaví totiž může dojít k honičce zvířat i k jejich rvačce. Styk zvířat rozhodně nejsou žádně rozněžněné líbanky.

V 8,30 hod. pustili ošetřovatelé obě zvířata ve výběhu – poprvé během jejich pobytu v Plzni – k sobě. „Manjula šla za Baabuuem, jenže on vůbec nevěděl, jak má reagovat,“ popisuje první jejich společné chvíle ošetřovatel Robert Bultas. „Báli jsme se, aby na ni nezaútočil. On však před ní po pár minutách utekl. Potom se obě zvířata procházela po výběhu, až v půl jedenácté se k sobě znovu přiblížila, postavila se proti sobě čumáky, což je první znamení, že by mohlo dojít k páření. O to se pokusili v jedenáct hodin, ale zůstalo jen při snaze. Bylo vidět, že je to v jejich životě něco nového, dosud nepoznaného. Naše velké očekávání se naplnilo až dvacet minut po jedenácté. Páření trvalo

půl hodiny, což by měla být dostatečně dlouhá doba k zabřezení. Odborná literatura uvádí, že to musí být minimálně dvacet minut,“ konstatuje spokojeně ošetřovatel a dodává: „Potom jsme oba nosorožce nechali ještě asi do dvou hodin společně ve výběhu. Trochu si odpočinuli a vyspali se, načež se procházeli a s chutí žrali. Tak skončily jejich společné chvíle. Od té doby žijí opět odděleně, jednání samců je nevyzpytatelné a nelze dopustit, aby Baabuu Manjule třeba ublížil.“

Sice první, ale současně úspěšné společné chvíle. V noci na 2. února 2014 se z nich narodilo první plzeňské mládě nosorožců indických Maruška. (Březost u nosorožců je totiž velmi dlouhá – pohybuje se kolem 485 dnů.)

ROZČILENÁ PANÍ UČITELKA

Fotografie z prvního páření se objevila na titulní straně následujícího čísla IRISu. Když se začalo dostávat mezi čtenáře, zavonil v kanceláři telefon. Vzal ho kolega, tehdejší fotograf zahrady, autor snímku, Jaroslav Vogeltanz. Na druhém konci linky se rozčilovala nějaká paní učitelka nad tím, co jsme si dovolili dát na titulku IRISu. „Vždyť se na to dívají a čtou taky děti!“, rozhořčeně křičela. Bylo vidět, že telefonát rozčilil i Jaroslava, ale s pro něj pověstným klidem a žoviálností v hlase paní učitelce oponoval: „Ale to je přece normální koloběh přírody. Staří umírají, rodí se mláďata. V tom je její nesmrtelnost. A vy, jako učitelka, buďte ráda, že je tomu tak. Že se rodí děti. Kdyby to tak nebylo, neměla byste koho učit a byla byste bez práce.“ A zavěsil sluchátko. Ně-

kolik dní jsme očekávali, kam si stěžovala, ale byl klid, takže asi nikam.

Při říjnovém páření v roce 2015 prokázal Baabuu opět své kvality a Manjula se znovu stala gravidní. Druhé mládě – opět samička, tentokrát Růženka, přišla na svět 5. února 2017. Třetího svého potomka, počatého v roce 2024, kdy zahrada dostala znovu od evropského koordinátora chovu povolení k rozmnožování nosorožců indických, se už nedožil...

■ ■ ■

Asi tři roky nazpátek jsem procházel zahradou. Bylo několik dní před oslavou halloweenu a na některých místech to smuteční výzdobou připomínalo spíše hřbitov. Na základě oblečení s výšivkami zoologické zahrady mi zastavila skupinka seniorek. „Vám se to líbí?“, vyhrkly na mne. „Nám tedy vůbec. Co to má, prosím vás, společného se zoologickou zahradou?“ Loajálně, i když v duchu jsem spíše sdílel jejich názor, jsem hájil její dušičkovou image: „Je to příprava na Zoostrašení, oslavu halloweenu. Je to největší podzimní akce, lidi ji mají rádi, je tu narváno.“ Pochopily, že nenarazily na spřízněnou duši a hovor tím skončil. Vážné dámy, jestli čtete časopis IRIS, vězte, že letos byla smuteční image zoologické a botanické zahrady na přelomu října a listopadu oprávněná. Byla to trýzna za Baabua! Bohužel. Namísto parádního zeleninového dortu od ošetřovatelů v den jeho jednadvacátých narozenin.

Poslední vzkaz čtenářům vedoucího redaktora čtvrtletníku IRIS Nazrál čas předat štafetu

V létě 2003 jsem podepsal k tisku první číslo časopisu IRIS. Začátkem prosince 2025 poslední. A mezi tím dalších 88. Celkem 90. Ač jsem ke každému z nich přistupoval s maximální otcovskou péčí, z některého jsem měl radost, jak se povedl, co se v něm sešlo zajímavého čtení, nad jiným jsem si upřímně řekl: Další číslo musí být lepší. Ne vždy a vše se prostě povede podle původních představ. Takový je život.

Zlatým časem byla pro IRIS léta kolem roku 2010. Z evropských peněz se stavěla a posléze otevírala rozlehlejší venkovní a vnitřní expozice afrických a asijských zvířat. Přijížděly nové přírůstky, pro plzeňskou zoo premiérové, rodila se první zdejší mláďata. Dělo se toho tolik, že počet stránek ani nestačil vše zachytit.

Byla však též období, kdy jsem měl o časopis, o jeho budoucnost starost. Poprvé při světové ekonomické krizi, jež se nevyhnala pochopitelně ani naší republice a zoologické a botanické zahradě, podruhé během covidové pandemie. V obou případech to byly finanční obavy. V druhém případě, ještě si to všichni pamatujeme, skokově zdražovalo úplně

všechno. A typografické služby nebyly výjimkou. Tiskárna nám dala sice určitý věrnostní odklad, ale cenový šok nás neminul. Povzbuzující a uklidňující pro mne bylo pouze vědomí, že ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček za IRISem stojí, chápe ho jako jeden z hlavních prostředků kontaktu s veřejností a pokud to jen půjde, nenechá ho padnout, jak se mnohokrát veřejně vyjádřil.

Samozřejmě o zahradě informovaly a informují i její webové stránky a později Facebook, ale úloha IRISu byla, a dovoluji si tvrdit, stále je, značná. V té souvislosti jen vzpomenu, jak jeho prostřednictvím, když se distribuce rozšířila též do Karlovarskeho kraje, tamní obyvatelé objevili plzeňskou zoologickou a botanickou zahradu a začali ji masivně navštěvovat. Jen kolik školních výletů sem odsud mířilo! Ostatně o čtenářském kreditu čtvrtletníku vypovídá rovněž remitenda. Soustavně zanedbatelná. Ano, jde o bezplatné periodikum, ale i ono, jak ukazují příklady, může zůstat bez valného povšimnutí. To IRISu se rozhodně nestává. A díky patří všem těm, kteří každý čtvrt roku jeho obsah uvaří. Spolupracovní-

kům ze zahrady i mimo ni a samozřejmě grafické Petře Kafkové, která dá obsahu vždy tu potřebnou formu. Zapomenout nesmím ani na jeho koncové distributory. S některými jsem se za ta léta rozvozu čtvrtletníku, jakožto té nejlepší zpětné vazbě, dokonce spřátelil. Za spolupráci, obětavou a nad rámec jejich povinností, děkuji všem!

Každé číslo se snaží přinést čtenářům vedle novinek a zajímavostí ze zoologické a botanické zahrady taktéž poučení a poznání. A tady se musím přiznat, že tvorba každého dalšího čísla obohatala rovněž mne, rozšířila taktéž mé vědomosti. Ať studiem internetu, dobré přítelkyně Wikipedie, odborné literatury, setkáními se zajímavými lidmi... V tom, musím zdůraznit, bylo oněch 23 let s IRISem pro mne velkou školou! A upřímně jsem za tuto možnost vděčný.

Jak se mi z role vedoucího redaktora odchází? V návaznosti na předchozí řádky, čekáte zřejmě přiznání, že těžce. Ale ne. Říkám-li, že lehce, je to navýsost upřímné. Čas odchodu se totiž navršil více než vrchovatě. Z hlediska věku, zdravotní dispozice, ale i současné generační přeměny zoologické a botanické zahrady. Začíná být jiná, než do které jsem před více než 20 lety vstoupil a stejný počet let jsem s ní žil. Takže je právě ten pravý čas předat štafetu. Samozřejmě mladým. Současné generaci. Ať pokračují po svém.

Ing. František Hlyček

Foto Alena Palmer

**S Prázdninovou štafetou poznávalo krásy kraje
nejvíc rodin za posledních deset let**

Největšímu zájmu se těšilo arboretum Sofronka a zoologická a botanická zahrada

Prázdninová štafeta letos už podvaadvacáté lálala na letní putování po Plzeňském kraji a popáté také na „ochutnávky“ turistických zajímavostí v sousedních regionech. A byla úspěšná! Na památky, naučné stezky, rozhledny, přírodní útvary se s ní od června do srpna podívalo nejvíc rodin za posledních deset let.

Velké letní putování pro děti i jejich rodiče či prarodiče začalo a také skončilo v Borském parku. Rovněž letos nabídlo přes padesát turistických cílů. Byla mezi nimi též obrovská ruka připomínající světově uznávaného autora animovaných filmů Jiřího Trnky v Borském parku. Právě u ní tentokrát Prázdninová štafeta začínala. Nejnavštěvovanějšími místy byly tradičně arboretum Sofronka a plzeňská zoologická a botanická zahrada. A přidaly se k nim nově Bečovská botanická zahrada, Zajíčkova lesní cesta na okraji Plzně, vyhlídkový vodojem Faustinka

Foto Pavel Žižka

Vylosování účastníci Prázdninové štafety si na Radyni připadali jako v pohádce. Přišel mezi ně i král Karel IV.

v Sušici a rozhledna Kožich v Řenčích na jižním Plzeňsku.

Prázdninová štafeta má tradičně dvoji vítěze. Ti, co splní limit patnácti navštívených míst, postupují do slosování a patnáct šťastlivců pak na svůj hrad Radyně pozve císař a král Karel IV. Jinak tomu nebylo ani letos. Děti společně s rodinami si užily program připravený královskou družinou v podání členů Občanského spolku Hůrka a Radyně a ceny jim pak předal 1. náměstek hejtmána Petr Vanka, starosta Starého Plzeňce Ing. Jan Eret a ředitel Centrály cestovního ruchu Plzeňského kraje Jiří Feit.

Absolutním vítězem je ten, kdo absolvuje nejvíce štafetových zastávek. Tím, nebo správně tou, se v roce 2025 stala Zuzana Matoušková, která navštívila úplně všechny cíle letního putování. Cenu měla převzít na Slavnostech babího léta v Borském parku, ale protože byla nemocná, za-

Foto IRIS Miroslav Volf

Oceněním návštěvy všech štafetových cílů byl speciální dort. Předal ho starosta centrálního obvodu Mgr. David Procházka.

**Druhý ročník Trampského
notování uctil devadesátiny
barda trampské muziky**

Kromě oslavy Dne zvířat a jejich ošetřovatelů se uskutečnil v sobotu 4. října v Lochotínském amfiteátru též 2. ročník Trampského notování. Jeho hlavním tématem byla tentokrát pódiová oslava neuvěřitelných 90. narozenin barda trampské hudby Bédi „Šedifky“ Röhricha. Popřát mu přispěchaly spřátelené kapely Collegium Rowerum a T.E. Band, takže oslavenec vystoupil na pódiu nejen se svými Komáry. Festival provázela jedna rychlá organizační změna – náhle indisponovaného Roberta Křesťana vystřídali neméně legendární Rangers. Počasí tentokrát divákům nepřálo, po loňském vedru se museli smířit s deštěm velikosti slušného „plaváku“. Nehledě na nepřízeň počasí je třeba vyslovit poděkování a respekt všem organizátorům, účinkujícím i divákům. (mv)

stoupil jí bráška Vašík. Tomu k absolutnímu vítězství chyběla návštěva jediného cíle. Dar hlavního pořadatele – bezpečkový dort s logem Prázdninové štafety vyrobený na zakázku plzeňskou cukrárnou–kavárnou Frikulínek – a tašku plnou dárků předal starosta Městského obvodu Plzeň 3 Mgr. Pavel Procházka, 1. místostarosta obvodu Mgr. Pavel Šrámek, předseda spolku Dobroslov PhDr. Alois Žižka a místopředsedkyně Sdružení IRIS Hana Rojťová.

Pořadatelem Prázdninové štafety je spolek Dobroslov za velké pomoci Sdružení IRIS. Soutěž podporují od jejího vzniku Zoologická a botanická zahrada města Plzně, dále Plzeňský kraj, město Starý Plzenec, Občanský spolek Hůrka a Radyně a EURONOVA GROUP Plzeň. (až)

Velezáhada jménem velemlok

Ani více jak čtyři měsíce intenzivního policejního pátrání nevneslo světlo do nálezu celosvětově přísně chráněného velemloka čínského. Vzácné zvíře objevili městští strážníci, když přijeli prověřit plastovou přepravku před ředitelstvem plzeňské zoologické a botanické zahrady v Lochotínském parku.

„Na místo nálezu strážníci přivolali odborného kurátora plazů Zoologické a botanické zahrady města Plzně, který zvíře převzal do odborné péče. Vzhledem k tomu, že velemlok podléhá registraci CITES 1A a jeho chov je v ČR velmi přísně regulován, celou událost jsme neprodleně konzultovali s Českou inspekcí životního prostředí, Policií ČR a státním zastupitelstvím,“ uvedla tehdy mluvčí Městské policie Plzeň Tereza Weidl.

Jediným chovatelem s povolením je v ČR Zoo Praha. Jedinec nalezený v Lochotínském parku zůs-

tal v péči zoologické a botanické zahrady. Je mu vyhrazena zvláštní místnost, samozřejmě bez přístupu návštěvníků, kde má všechny odpovídající chovatelské podmínky. Podle Mladé fronty Dnes (MFD) z 1. listopadu mluvčí policistů Plzeňského kraje D. Mířková k tomuto záhadnému nálezu sdělila pouze to, že případ je stále ve fázi vyšetřování. „Policisté z oddělení hospodářské kriminality provádějí úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.“

Odložený velemlok, který neměl ani nezbytný identifikační čip, měřil na délku 70 cm. Největší jedinci dorůstají v přírodě v ideálních podmínkách až do velikosti 1,8 m.

Velemlok čínský je největší mlok na světě. Žije v čínských potocích a jezerech. Vyžaduje vodu čis-

tu, poměrně chladnou a dobře okysličenou. Je kriticky ohrožený, neboť jeho přirozené prostředí je stále vzácnější a dále proto, že populaci decimoval lov pro jeho velmi chutné maso.

Živočich má velkou hlavu a malé oči. Je zbarven do černé bany. Živí se hmyzem, žábami a rybami. Má velmi špatný zrak, citlivý je ale na jakékoli vibrace. Průměrný jedinec má hmotnost 25–30 kg a měří 1,15 m. Samice kladou až 500 vajíček. Zvíře lze považovat za žijící fosilii, protože se na Zemi vyskytuje přibližně 35 milionů let.

V zoologických zahradách není právě častým expонатem. Např. v celých Spojených státech amerických v nich žije jen pět velemloků čínských, v Evropě se jimi může pochlubit pouze 11 zoo, u nás jediná – pražská.

(kola)

Miroslav DOHNAL, hlavní chovatel v Království jedu: Nádherný dárek k desátému výročí otevření této jedinečné expozice nadělila zmiije pavoučí

Poté, co jsme si vyměnili informaci, kolikrát jsme byli v posledních měsících u lékaře a co nás nejnaléhavěji trápilo, Miroslav Dohnal řekl: „Jestli si myslíš, že budu povídat jen o tom, jak jsme sledovali inkubaci vajec, jak jsem s podvědomými obavami přistupoval ke každé kontrole a koncem cyklu jsem se s vírou, že vše dopadne dobře, nemohl dočkat dne, kdy by měla přijít mláďata na svět, tak se mýlíš. Začnu od začátku. Protože zmiije pavoučí je pro mne velkou srdeční záležitostí.“

Její domovem jsou iránské provincie Ilamu a Kermanšahue a s velkou pravděpodobností také příhraniční oblastí Iráku. Co je na ní přímo fascinující, je ocas. Na jeho konci je výrazná baňkovitá struktura, přičemž postranní šupiny se podobají nohám členovců. Zakončení krátkého ocasu tak připomíná pavouka či solifugu, což je další řád pavoukvců. Příroda tak hada obdařila důmyslným a účinným prostředkem ke klamání kořisti. Ptáci, zejména z výšky, se těší na vlastní úlovek, ale zatím se stávají lší sami obětí. Zbarvením zmiije dokonale splývá se svým přirozeným prostředím – sádrovci. V jejich prohlubeninách i žije a přežívá horké subtropické léto, kdy je všechno vyschlé. V sádrcových hlubokých prasklinách je však přece jen chladněji a ve stínu kondenzují kapičky rosy. Je to přímá zkušenost z Iránu moje, a hlavně syna Jana, především jehož zásluhou od roku 2021 plzeňská zoo tohoto hada, a to jako jediná na světě, chová. Při první cestě nám štěstí ale nepřálo a na žádnou zmiiji pavoučí jsme nenarazili. Povedlo se to Honzovi až při následné expedici do Iránu. Uvidět hada živého a v jeho domově, byla synova velká touha. Každou volnou chvíli při záchraně jiné zmiije – Lafitovy, již se věnoval v letech 2015 až 2019, vyrážel na lokality, kde byl jeho výskyt pravděpodobný.

Zmiije pavoučí je ovšem zajímavá nejen lákáním potravy, ale též tím, jak dlouho unikala bližší pozornosti herpetologů. Sice její vzorek se dostal do chicagského Fieldova přírodovědného muzea již v roce 1968. Byl ovšem mylně identifikován jako zmiije perská, s níž sdílel množství morfologických charakteristik. Zvláštní výrůstek na ocasu byl přisuzován možné genetické anomálii, nádorovému onemocnění či napadení nějakým druhem parazita. Po desetiletí nebyla exponátu věnována pozornost. K popsání samostatného druhu *Pseudocerastes urarachnoides*, česky tedy zmiije pavoučí, v roce 2006 přispěl až objev dalšího jedince se stejným typem ocasu na začátku 21. století. Domněnku autorů identity druhu, pánů Andersona a Cany, že výrůstek na ocasu představuje specializovanou návnadu a slouží k oklamání konkrétní kořisti, jako jsou ptáci, podložili nálezem ptáka v trávicím traktu jednoho z popisovaných jedinců. Lov na vějičku za pomoci ocasu není u hadů až tak vzácný. Danou strategii úspěšně používají též jiné druhy, jako

zmiije pouštní, smrtonoši, krajta zelená ... Ocas arachnoidesky je však svou anatomií jedinečný.

Pravda, v teráriu ho nepotřebuje, protože o dostatek potravy se starají ošetřovatelé. Zmiije dostávají malá kuřata a křepelky, myšata. Ta odchovávajíme v zázemí Království jedu i pro další úseky. Čas od času ochutnají rovněž nějakého handicapovaného cizokrajního ptáka od chovatelů. Pro zdravý

tanické zahrady. Radoval se z něho samozřejmě také syn Honza, který po mém boku pracuje na zkrácený úvazek, protože se částečně vydal po vlastní herpetologické cestě. Odchovem se dále upevnila naše pověst mezi chovateli hadů a teraristy. Myslím si, že mezi nimi máme díky pravidelným únorovým herpetologickým konferencím konaným na Lüftnerce velmi dobrou pozici, a to jak u nás, tak v zahraničí. Vedle toho jsme zváni na různé prestižní akce v oboru. Byl jsem třeba pozván na setkání teraristů a herpetologů na Univerzitě Karlově. Referoval jsem nejen o úspěšném projektu na záchranu zmiije Lafitovy, ale také právě o zmiiji pavoučí.

Od roku 2015, kdy bylo Království jedu otevřeno, je jistě odchov zmiiji pavoučích tím největším úspěchem, jímž se může pochlubit. Ovšem úspěšných odchovů od vzácných nebo zajímavých hadů zde bylo za oněch deset let povícero:

Nejčerstvější jsou malí křovináři němí. Po tříleté pauze se vylíhlo v polovině září po 93 dnech inkubace sedm mláďat. Celkově to už byl čtvrtý odchov. Křovinář němý, anglicky nazývaný Bushmaster, tedy „pán buše“, je nejdelším jedovatým hadem západní polokoule a současně nejdelším zmijovitým hadem vůbec. Největší zaznamenaný jedinec měřil 3,65 m. Terarijní chov není

vůbec jednoduchý. Had vyžaduje kolísání teplot podle ročních období, noční teplotní poklesy, načež přes den nesmí mít více než 27 °C. Zvýšenou vlhkostí vzduchu potřebuje imitovat období dešťů.

Naproti tomu vzácného křovináře černohlavého, endemita z kostarického ostrova Osa, jsme odchovávali poprvé.

Úspěšný je rovněž chov a odchov velice ohrožené zmiije Schweizerovy čili milóské z ostrova Milos ze souostroví Kyklád v Egejském moři. Vzhledem k tomu, že její tělo má ochranné zbarvení splývající se s zdejšími sopečným a lávovým povrchem, vyskytuje se ve dvou barevných mutacích – šedé a červené. V expozici Středozemí a v zázemí Království jedu chováme obě dvě varianty.

A určitě bych ještě zmínil ploskolebce nosorohého, velice krásně vybarveného silně toxického hada z Tchaj-wanu. Bohužel za svou krásu trpí, je ohrožen módní výrobou používající jeho kůži.

Vzpomínám si, jaká to byla před patnácti lety senzace otevření Království jedu. Tolik nejedovatějších hadů z celého světa! To nemá žádná další česká zoo. Jsem rád, že se nám daří pověst jedinečnosti udržet i po deseti letech. Takové odchovy, jakým byla mláďata zmiije pavoučí, je pro expozici velká chovatelská vizitka a reklama! (rz)

Křovinář němý
Foto 2x Kateřina Misíková

vývoj myšek jim přidáváme do krmené dávky i nějaké vitamíny rostlinného původu z květů a kořenů známé léčivky smetánky lékařské, doslova vitamínovou bombu představuje naklíčené zrní.

Sexuální aktivitu jsme u zmiije pavoučí zpozorovali 5. dubna. Vzhledem k jejímu víceméně nočnímu životu, to ale u mohlo být i o dva dny dříve. Samice se svlékla do svatebního šatu, alchymie páření začala. Připustili jsme samce. Patnáctého června nakladla šest vajec. Líhnutí trvalo při 29 °C 42 dní a na svět přišlo 27. a 28. července šest mláďat. Plzeňská zoo se tak stala jedinou na světě, která tuto zmiiji nejen chová, ale také ji úspěšně rozmnožila. A to už po pěti letech chovu. Co mám informace, další umělé odchovy po světě se podařily nejdříve až po devíti letech. Faktem je, že u nás má díky modernímu teráriu, o něž se zasloužil ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček, optimální podmínky k životu. Je vybaveno kamerovým systémem, dá se v něm operativně pomocí pěti čidel regulovat teplota. Některé úkony lze dělat dokonce přes mobil.

O radosti, která přišla, když se začala z kožovitých vajec líhnout mláďata a vyklubala se ze všech šesti nakladených, nemusím snad nikoho přesvědčovat. Byl to obrovský úspěch nejen Království jedu, ale celé plzeňské zoologické a bo-

Modrý unikát světového formátu

Dvojčata, čtyřčata, šesterčata, prostě vícerčata po jednom oplodnění není mezi živočichy ničím výjimečným. U prasete divokého se počet mláďat ve vrhu pohybuje od třech do dvanácti. U plazů přijde u některých druhů na svět z jedné snůšky až několik desítek malých jedinců. Přesto dvojčata varana modrého, která se vylíhla ve specializované expozici Akva-tera v Palckého ul. ve středu města, jsou unikátem, raritou. Protože vzešla z jednoho vajíčka.

Už skutečnost, že přišla na svět na přelomu října a listopadu po několika letech tří mláďata vzácných varanů, považuje jejich chovatel Filip Hais za velký teraristický úspěch. „To, že se dvě vylíhla z jednoho vejce, je zcela ojedinělé, unikátní. Co víme, neexistuje údaj, že by se něco takového na světě u tohoto druhu už stalo,“ zdůrazňuje chovatel a dodá, jak tuto událost nejprve vnímali: „Když se z vajíčka draly dvě hlavičky, zprvu jsme se obávali, zda nepůjde o jedince s dvěma hlavami, či jinak srostlé siamské dvojče. O anomálii, k níž výjimečně dochází. Druhý den už bylo vše jasné. Nevěřili jsme vlastním očím. Z jednoho vejce se vylíhli dva zdraví varani bez jakýchkoliv anomálií.“

Původně samice nakladla tři vajíčka, jedno bylo ovšem neoplozené. Díky jednovaječným dvojčatům přišla na svět nakonec stejně tři mláďata. První nový jedinec, který spatřil světlo světa 31. října, je sameček a jeho hmotnost je 12 g. „Prozatím pohlavně neidentifikovaná dvojčata dosahují sice přibližně jen poloviční hmotnosti, ale mají se čile k světu. Za týden starším bráškou určitě nezaostávají,“ informuje Filip Hais. Inkubace prvního mláďete trvala při 29,5 °C totiž 162 dnů, dvojčata ho následovala po 169 dnech.

Varan modrý je endemitem (nežije nikde jinde na světě) indonéského ostrova Batanta. Jedná se o relativně malého varana dorůstajícího celkové délky jednoho metru, přičemž až dvě třetiny připadají na ocas. Jeho zbarvení je ikonicky modré, co do způsobu života jde o stromové varany. Jsou aktivními lovci, živí se hmyzem, žabkami, malými savci, ptákům vyžírají hnízda. V umělém chovu jsou hlavní potravou švábi, sarančata a cvrčci. Jednou za měsíc dostávají v Akva-tera pro zpestření jídelníčku malé křepelky. Samci se mohou dožít až 15 let, samice tak dlouhověké nejsou.

Do expozice Akva-tera se dostal tento druh varana jako konfiskát zabavený pašerákům v roce 2004. „Tehdy byla součástí detašované části zoo ještě záchraná stanice pro plazy. Právě pro takové případy,“ doplnil dlouholetý chovatel Akva-tery Jiří Doxanský. „O dva roky později jsme se mohli pochlubit světovým úspěchem a prvenstvím,“ ješ-

Foto Tomáš Heckel

tě dodá a hned prozradí jakým: „Varany modré jsme rozmnožili a odchovali! To se do té doby ještě nikomu nepodařilo. Až o rok později nás následovali teraristé v Kolíně nad Rýnem. Od té doby varany modré odchovala řada institucí, ale stále to není běžná záležitost. Nám se podařilo odchovat do roku 2022 již 53 malých varanů a nyní po třileté odluce další tři.“ „Pauza byla vyvolána i generační obměnou. A pro úplnost je třeba dodat, že loni snesená vajíčka byla neoplozená,“ doplní kolegu F. Hais.

Varan modrý není v Akva-tera jediný reprezentant rodu varan. Kolekce těchto plazů se nyní dále rozrostla o varana žlutého čili Reisingerova, který je velmi podobný modrému. Jde o opravdový klenot mezi ještěry. Je rovněž endemitem

z dalšího indonéského ostrova – tentokráté Misool. Popsán byl teprve v roce 2007.

Dospělých varanů modrých nyní žije v Akva-tera osm: dva samci a šest samic. Tři zvířata mohou vidět návštěvníci v jednom z terárií, ostatní obývají chovatelské zázemí. A tam se mají čile k světu též malí varanci. „I když je veřejnost neuvidí, myslím si, ba co jsem přesvědčen, že široká publicita jedinečného chovatelského úspěchu u varanů modrých dopomůže k letošní rekordní návštěvnosti naší expozici. Je to mé veliké přání, hlavně bych to ale přál Akva-tere. Aby se nám letos splnil několikaletý sen a v expozici jsme přivítali více než dvacet tisíc návštěvníků. Loni jsme k tomu už měli hezky našlápnuto. Takže přijďte se k nám podívat ještě do Vánoc, či o svátcích,“ zve Jiří Doxanský. (fh)

UČENÍ Z NEBE NEPADAJÍ

Na otázku, kolik uvidí návštěvník v mořském akváriu mořských koníček, jež byli letošní netrpělivě očekávanou novinkou v Akva-tera, odpoví chovatel Jiří Doxanský posmutnělým hlasem: „Momentálně jen tři. Dva dospěle a jedno mláďe. Rád bych, aby jich bylo více, ale učíme se je teprve chovat. A jak je vidět, necelý rok nám na to nestačil. Největší problémy máme se živoči-

chy, kteří s koníčky žijí pohromadě. Mořští červi a sasanky jim přímo ubližují. Napadají je a způsobují jim ranky na těle, jež je vysilují, nebo se jimi šíří do tkání různé nemoci. Víme, jak tomu zamezit, ale to by musel u akvária celý den sedět jeden ošetřovatel a koníčky ochraňovat. V expozici je použita řada moderních technologií, které nám při chovu rozhodně pomáhají. Ale

životu v biotopu, jeho zákonitostem, režimu, se musíme naučit my sami. Mohli bychom samozřejmě návštěvníkům ukazovat jen koníčky, ale my chceme, aby je viděli ve společnosti dalších mořských živočichů. Prostě tak, jak je tomu v přírodě. Bude to vyžadovat ještě nějaký čas, ale my se to naučíme. Z nebe nikdo učený nikdy nespádl,“ uzavírá dlouholetý chovatel Akva-tera Jiří Doxanský. (fh)

Foto Kateřina Misíková

Foto na stránce Kateřina Misíková

S asistencí veverky kapské

Mangusty trpasličí jsou chovány v plzeňské zoologické a botanické zahradě téměř nepřetržitě od roku 2007. Za tu dobu se zde podařilo hned několik úspěšných odchovů. Jejich domovem byl Tajemný svět noční Afriky. „Jelikož poslední léta chov stagnoval, rozhodli jsme se hned pro několik změn,“ informuje kurátorka Ing. Kristýna Rothová a popisuje jednotlivé z nich: „První byla změna expozice. Nyní je mohou návštěvníci vidět s damany kapskými v pavilónu Žiraf. Druhou byla obnova chovných zvířat. V polovině dubna 2025 jsme dovezli chovné trio z francouzské zoo Doué-la-Fontaine. Zajímavostí je sestava chovné skupiny. Tu tvoří jedna dominantní samice v kombinaci s několika samci, kteří pomáhají s odchovem mláďat. Ta se našemu triu narodila 1. srpna a nyní jsou již vidět, jak společně s rodiči objevují expozici. Máme z toho velkou radost, jelikož přišla na svět po desetileté pauze,“ zdůrazňuje kurátorka.

Vrátili se po dvaceti letech

Naposledy měli možnost návštěvníci plzeňské zoo vidět nejmenší psovitou šelmu světa – fenky berberské v roce 2005, kdy zde skončilo jejich pětileté působení. Byla to starší zvířata, což byl zřejmě i důvod, že se ani jednou pár nerozmnožil. Od II. pololetí roku 2025 Zoologická a botanická zahrada města Plzně chová tato pouštní zvířata dokonale uzpůsobená životu v písku a ve vysokých teplotách znovu. Jejich znakem jsou obrovské uši, které jsou nejen citlivým sluchovým orgánem, ale až 15 cm velké boltce slouží zvířeti jako tepelný výměník rovněž k ochlazení. Méně známým specifickým je osrstění tlapek ze spodní strany, což umožňuje malým šelmám, menším, než je kočka domácí, obratný pohyb v písku. Žijí v rodinných skupinách složených z jednoho nebo několika dospělých párů, jejich letošních mláďat a třeba též některých starších potomků. Občas může jedinou noru obývat i víc takových rodin. Fenkové jsou totiž velmi společenská zvířata.

Mají noční aktivitu, takže jim byla v zahradě věnována vnitřní a venkovní expozice v Tajemném světě noční Afriky. Chovný pár přijel ze Zoo Berlín, kde se rozhodli fenky dále nechovat. Samice a samec jsou šestiletí. Bohužel v předchozím domově se jim nepodařilo odchovat potomky, což se v Plzni snad změní. (rd)

Další zajímavostí u tohoto odchovu je asistence samce veverky kapské. Ten se směle zapojuje do výchovy malých mangust – doprovází je, snaží se je nosit, a dokonce se skupinou zvířat též spí. Návštěvníkům se tedy nabízí opravdu zábavná podívaná. (rz)

JEDINÉ EVROPSKÉ MLÁDĚ

Na začátku prosince 2022 odjely na doporučení koordinátora chovu těchto zvířat zařazených do Evropského záchovného programu (EEP) dvě samice goralů sečuánských do francouzské zoo v d' Auvergne. Vzhledem k velmi malé populaci v zoologických zahradách čítající méně než 30 zvířat, nebylo v té době reálné k nim získat samce. Nepřítomnosti goralů ve výběhu bylo využito k rekonstrukci a modernizaci srubové ubikace. Nová zvířata se v expozici objevila na konci listopadu 2023; tříletá samice pocházela z polské Zoo Plock a roční samec ze Zoo Praha.

V březnu 2025 byl kvůli rekonstrukci přesunut ze Zoo Praha do plzeňské zoologické a botanické zahrady chovný pár goralů sečuánských. Jedenáctého srpna se mu narodilo mládě. V pořadí již čtvrté. V evropských zoo přišel na svět v roce 2025 jediný potomek těchto vzácných horských kopytníků, byl to právě ten plzeňský. Naposledy zaznamenali přírůstek u goralů plzeňští chovatelé před 15 lety.

Goraly lze v zahradě pozorovat buď z terasy u expozice Česká řeka, nebo od jejich srubu nad cestou kolem expozic amerických zvířat. (rd)

Setkání kmotrů poprvé o víkendu

Poprvé za 28 let se výroční akce pro kmotry a sponzory zvířat nekonala třetí pátek v září, ale až následnou sobotu 20. 9. Byly tak vyslyšeny letité prosby podporovatelů zahrady, kteří jsou z větší dálky nebo jim všední den z různých důvodů nevyhovoval. Účast byla velmi hojná, zahradu ten den navštívilo na 4 600 lidí, z toho 454 kmotrů.

Během dne se uskutečnilo sedm komentovaných krmení nebo setkání s ošetřovateli, s určením především pro kmotry. Připraven byl oblíbený soutěžní kvíz se startem i koncem v záchranářském středisku. Tam se konala též dvakrát kmotrovská poradna, při níž se tiskový mluvčí Zoologické a botanické zahrady města Plzně Mgr. Martin Vobruba sešel s kmotry a seznámil je s novinkami v zahradě a probral s nimi podmínky administrace adopcí.

Akce vyvrcholila mimořádnou sokolnickou ukázkou na amfiteátru. Před jejím zahájením jeden z čestných kmotrů zvířat, hejtmán Plzeňského kraje MUDr. Kamal Farhan, vylosoval výherce kmotrovského soutěžního kvízu a pozdravil kmotry.

V kmotrovské skupině na facebooku potom následovaly dvě ankety, na jejichž základě se 96 procentům hlasujících program líbil a 84 procent se vyslovilo kladně k víkendovému termínu. Skupina má nyní 523 členů.

Automatický systém vedl ke 4. listopadu celkem 364 aktivních adopcí.

(mv)

Trio rysů červených má za kmotry herce a cestovatele

Tři „Vandráci“ – přátelé, motorkáři, herci Pavel Liška, Jan Révai a kameraman Hynek Bernard zažili nebezpečnou expedici na druhý největší ostrov světa, na divokou Papuu Novou Guineu. Na jednom z nejméně prozkoumaných míst světa ještě donedávna platily některé domorodé kmeny za obávané kanibaly. K cestě do magické džungle Vandráky inspiroval Miloslav Stingl, velký český cestovatel. V rámci návštěv Ing. Miroslava Hanzelky v Zoologické a botanické zahradě města Plzně byl jednou jejím hostem i on. Vše, co tam trio cestovatelů a dobrodruhů zažilo, popsalo v knize Theatro Vagamundos. Vandráci na ostrově lidojedů, která vyšla v roce 2024. V polovině listopadu téhož roku byl uveden do kin film Vandráci na ostrově lidojedů.

Dne 15. října přijali Pavel Liška a Jan Révai nabídku k návštěvě zoologické a botanické zahrady (na snímku s jejím ředitelem Ing. Jiřím Trávníčkem – uprostřed). Oba herci vzor svém nabitému programu se zde stali kmotry trojčat rysů červených, která se narodila v květnu letošního roku. Mláďata dostala jména Tališka, Říša a Míša.

(rz)

Foto 2x Kateřina Misíková

IRIS LIST Z HERBÁŘE

Vzácný zvonek z údolí Teplé „zálohuje“ rovněž plzeňská zoologická a botanická zahrada

Populaci ničí zejména vysoká zvěř

Zvonek hadincovitý (*Campanula cervicaria*) patří k nejvzácnějším původním rostlinám, rostoucím v ČR. Je jedním z více než 20 druhů rodu

zvonek, které se v české přírodě vyskytují. V Evropě roste v různé intenzitě v poměrně širokém areálu od Francie po východní Sibiř, na severu zasahuje až do Skandinávie, na jihu po sever Itálie a Balkánu. Tato dvouletá světlomilná rostlina s přímými nevětvenými výrazně pichlavými lodyhami vysokými 40 až 60 cm je rozšířena od nížin až do podhůří, nejčastěji ve světlých teplomilných doubravách a okolo nich, v křovinách, na výslunných stráních, v pasených travních porostech nebo na jen málo vlhkých loukách. Poměrně drobné, pětičetné, oboupohlavné, modré až modrofialové květy jsou soustředěny do strboulu na vrcholu lodyhy, který

vykvétá jako první, a do později kvetoucích chudých květenství v úžlabí horních lodyžních listů považovaných někdy za listeny. Za deště se hmyzosprašné květy neohybají, pyl před vlhkem chrání tak, že se korunní listky ohmují dovnitř a vytvářejí nad tyčinkami stříšku. Rovněž mají mechanismus omezující samoopylení. Přestože je zvonek hadincovitý poměrně robustní rostlinou, semena úspěšně klíčí jen v málo zapojené vegetaci, což značně snižuje jeho rozmnožovací šanci.

Druh, který se dříve vyskytoval roztroušeně na většině území ČR, je v současnosti na pokraji vyhynutí. Hlavní nepříznivou úlohu sehrálo velkoplošné používání umělých hnojiv, likvidace „zbytečných“ mezí a remízků, omezení pastvy dobytka. Stejně je pro něj nepříznivé zakládání stejnověkých jehličnatých kultur bez bylinných

podrostů i současný vysoký stav přemnožené vysoké zvěře, kterou je s oblibou spásán. V seznamu zvláště chráněných druhů rostlin v ČR je prohlášen za druh silně ohrožený. V červeném seznamu cévnatých rostlin ČR z roku 2012 je považován dokonce za druh kriticky ohrožený. V přírodě je známo ani ne 10 lokalit, na nichž vyrůstá. Jsou to např. přírodní památka Povydří, oblast Bílých Karpat a přírodní rezervace Údolí Teplé u Bečova. Plocha, na níž zde vzácný zvonek roste, je velká pouhých několik set metrů čtverečních. A jejich počet se stále snižuje. Podle údajů Mgr. Přemysla Tájky ze Správy Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les tu vykvétalo mezi léty 2011 až 2013 kolem 180 jedinců, letos jich bylo jen 40, ale přece jen o polovinu více než v roce předchozím. Největším ohrožením pro zdejší populaci vzácného druhu je přemnožená vysoká zvěř.

Z části zvonků hadincovitých z údolí Teplé byla odebrána semena a „záložní“ rostliny jsou pěstovány v Zoologické a botanické zahradě města Plzně a v Bečovské botanické zahradě.

(zh)

Foto Přemysl Tájek

S majestátem statného tvora, s očima plaché srny

František Hykeš

Poprvé jsem spatřil živého losa asi před pěti lety v Jihočeské zoologické zahradě v Hluboké nad Vltavou. Na ten první pohled nikdy nezapomenu. Stálo proti mně zvíře s majestátem statného tvora a očima plaché srny. Také se nestalo, abych se při každé další služební cestě nešel na losí stádečko znovu podívat. A vždy to bylo setkání emotivní. Vůbec se proto nedívám, kolik úžasu, nadšení, obdivu, diskusí vyvolala nedávná anabáze losa Emila. Ve facebookové skupině Emil na cestě mu drží sedmadvacet tisíc českých členů palce, aby jeho putování neskončilo tragédií, nesrazilo ho auto, nezranil se při útěku či úleku o nějakou překážku. A zůstal navždy u nás na Šumavě! Přišel k nám z Polska, Opavsko ho ale neokouzlo, stejně tak jižní Morava. Ani Rakousko si nevybral za svůj nový domov. Až Šumavu. Snad. Popravdě, tu cestu napříč Moravou mu nezávídím. Ale v Čechách by to neměl snazší. Celá republika až na enklávy vojenských újezdů a několika méně obydlených území je silně fragmentovaná. Nejčastěji se mluví o vlivu dálnic a rychlostních komunikací obehnaných bezpečnostními ploty proti zvěři i průmyslových zónách vznikajících obvykle na zelené louce uprostřed krajiny. Jenže fragmentace je mnohem staršího data. Do každé vesnice i osady vede silnice, ty významnější mají spojení do všech stran. Dříve na nich nebýval žádný velký provoz, ale to už při dnešní hustotě automobilového provozu neplatí. Jsme prostě kulturní země ve středu Evropy. A to kulturní v tomto smyslu znamená silně ovlivněná člověkem a proměněná k jeho potřebám.

Je dobře, že se k nám, byť třeba jen na část území, vrátili ryši, bobři, vlci, ba i medvědi. Jsou chráněni, takže se rozmnožují a jejich populace se zvětšují. Jedny méně, druhé více a rychleji. U některých dříve nebo později dojde k přemnožení. Na tu situaci je třeba se mentálně připravit. Protože i stavy bobrů, vlků musí být v souladu s civilizovanou krajinou, tedy nastane čas regulace jejich početních stavů. Vzpomínám si na tři roky starý rozhovor s ředitelem Chráněné krajinné oblasti Strážovské vrchy. Ličil tehdy, jaké začíná mít Slovensko problémy s medvědy. Zoo v Bojnici má stop stav a zvířata, která jednou sestoupí z hor do obcí a měst, vybírají zde popelnice a jinak se sžijí s lidskou civilizací, se už do hor nikdy nevrátí... A umístit je kamkoliv do péče člověka je legislativně nesmírně náročné. Mohl bych vyprávět, ukončil tehdy trpce, člověk, který se problematikou medvědů na Slovensku profesně zabýval, měl ji v náplni práce.

Ostřice dvoudomá patří ke kriticky ohroženým rostlinám mokřadů. Ve střední Evropě roste jen na výjimečně dobře zachovalých minerálně bohatých slatinných rašeliništích. V Karlovarském kraji se vyskytuje pouze na dvou lokalitách – právě ve Slavkovském lese. Fotografie je z Přírodní rezervace Mokřady pod Vlčkem nedaleko obce Prameny. Svoji rozlohou patří k jedněm z největších zachovalých komplexů nelesních mokřadů centrální části Slavkovského lesa.

Foto Přemysl Tájek

Foto Jaroslav Vogeltanz

ZVÝŠENÁ OCHRANA NÁLEŽÍ OBĚMA

Rok 2025 vyhlásil Český svaz ochránců přírody (ČSOP) Rokem obojživelníků. Stojí za to si je připomínat: Představují velmi pozoruhodnou skupinu živočichů a současně velmi ohroženou: Podle aktuálního národního červeného seznamu je z jednadvaceti u nás žijících druhů pět kriticky ohrožených, pět ohrožených, šest zranitelných a pět téměř ohrožených. Tedy všem hrozí větší či menší existenční nebezpečí!

Současně se v tomto roce celostátní ochranná organizace zaměřila na pomoc mokřadům a na propagaci jejich významu mezi veřejností. Ostatně obě témata úzce souvisejí. Ač v dospělosti žijí obojživelníci rovněž na souši, k rozmnožování potřebují nutně vodu. A obdobně jako jsou obojživelníci značně ohroženou živočišnou skupinou, jsou mokřady mezi biotopy nejohroženější. I když velkoplošné meliorace patří našťastí už minulosti. Biologická rozmanitost čili biodiverzita je u nich jedna z největších. A to jak z hlediska jejich jednotlivých typů – jako jsou např. rašeliniště, jež mají ještě několik specifických podob, mokřadní louky, litorály rybníků atd. Ještě větší je, pokud jde o počty druhů rostlin, živočichů i hub, které se na nich vyskytují. Nejde jen o naše specifikum, mokřady jsou velmi cennými součástmi přírody a krajiny na celém světě. Nejcennější z nich jsou proto též mezinárodně chráněny Ramsarskou úmlouvou podepsanou v roce 1971. Pod její ochranou je v současnosti na Zemi více jak 1 800 mokřadů. V ČR je jich 14; prozatím posledním z nich jsou Pramenné vývěry a rašeliniště Slavkovského lesa. (hy)

Zrekonstruované zázemí pro chov obojživelníků v expozici Akva-tera POMŮŽE ZÁCHRANĚ OHROŽENÝCH ŽAB

Pipa americká

Jedním z hlavních úkolů moderních zoologických zahrad je aktivně se zapojit do záchrany světové biodiverzity čili biologické rozmanitosti. Zoologická a botanická zahrada města Plzně k tomu přispívá hned několika záchrannými projekty u nás a v zahraničí. Dlouholetou hlavní iniciativou je podíl na záchraně vyhynutím ohrožených druhů světové fauny v rámci Evropského záchovného programu (EEP). Po rozsáhlé rekonstrukci chovatelského zázemí pro obojživelníky ve specializované expozici Akva-tera v Palackého ul. se může do této aktivity zapojit rovněž toto detašované zařízení zoo. A její dlouholetý chovatel Jiří Doxanský z toho má upřímnou radost:

v Akva-tera se zapojit intenzivně do záchrany světové biodiverzity prostřednictvím Evropského záchovného programu. Takže velké poděkování patří řediteli Ing. Jiřímu Trávníčkovi, který dal rekonstrukci zelenou. Vzhledem k tomu, že modernizace se dočkala rovněž místnost ošetřovatelů a k ní přiléhající sociální zázemí, patří mu poděkování od celého našeho kolektivu.

Ale zpět k tématu: V žabárně ještě vše voní novotou, tak trochu se zde ještě učíme pracovat, ale už jsme se pustili do chovu madagaskarských žab rodu *Mantela*, což je teraristický špek. Zmínku si zasluží určitě *Atelopus skvrnitý* – ropuchovitá endemická žába nížinných deštných tropických pralesů z jihozápadního Ekvádoru. Jedná se o velice vzácný druh, u něhož se do roku 2011 předpokládalo definitivní vyhynutí. Jakožto silně ohrožený druh je zařazena do Evropského záchovného programu. A třetí žabou, o níž se musím zmínit, je pipa americká, rovněž pipa pipa. Tu jsme sice už chovali, ale díky modernímu zázemí jsme ji mohli dopárovat s cílem pokusit se ji rozmnožit. Je zcela vodním druhem z deštných pralesů Jižní Ameriky. Její tělo o hmotnosti asi půl kilogramu je zcela ploché a připomíná spadlý list. Má specifický způsob rozmnožování, stejně tak i rozmnožovací cyklus, protože zcela chybí stadium pulců. Z vajíček uložených v kůži samic vypadávají do vody přímo malé žabičky," popsal pro IRIS Jiří Doxanský nově zrekonstruovanou chovatelskou místnost pro žáby a představil první tři druhy, jejichž chov nové prostředí umožňuje. (zh)

Atelopus skvrnitý

„Po rekonstrukci chovné místnosti pro plazy v roce 2023 začala letos v zimě rovněž rekonstrukce místnosti pro chov především obojživelníků, tzv. žabárny. Dočkali jsme se v ní nové podlahy, nové vodoinstalace a elektroinstalace včetně účinného osvětlení. Moderní je samozřejmě i vlastní chovné vybavení. Každé terárium má automatické rosení a autonomní odpad. Celkové náklady, co vím, se pohybovaly kolem dvou milionů korun. Samozřejmě v takovém prostředí je radost pracovat, věřím, že veškerý potřebný komfort tu najdou i chovaní živočichové a budou tomu odpovídat rovněž chovatelské výsledky. Hlavně jsem rád, že se můžeme pustit do chovu vzácných a náročnějších druhů obojživelníků. Tady jsme byli starým prostředím do značné míry limitováni. A právě to byl vždy můj sen: Také

Foto 2x Jiří Doxanský

IRIS NA STATKU LÜFTNERKA

Přes 20 plemen holubů pochází z Čech, Moravy a Slezska

Člověk domestikoval pro své potřeby divoké zvíře a poté zprvu neuvědoměle, víceméně náhodně, později už ovšem zcela cíleně, u něj upevňoval vlastnosti, které mu přinášely užitek, pro nějž ho choval. Zatímco současná plemena hospodářských zvířat jsou v Evropě do značné míry unifikovaná, dříve měla každá země i povícero národních a krajových plemen. Dnes představují genové rezervy a zároveň jsou specifickým kulturním bohatstvím a odkazem. Některé z historických plemen představuje i statek Lüftnerka. Chybět mezi nimi nemohou samozřejmě plemena holuba domácího. Vždyť nemálo jejich plemen bylo vyšlechtěno právě na našem území. Na celém světě jich v současnosti existuje téměř 2 000.

Jich základem je holub domácí, jehož jediným předkem byl holub skalní. K domestikaci došlo zhruba před 6 000 lety na území Mezopotámie. Na základě českého sborníku plemen holubů se jejich plemena dělí do osmi skupin podle výrazných znaků exteriéru a sportovního využití. Jsou to: Rejdiči – využití mají ve sportovních chovech, někteří jsou chováni pouze pro okrasu ve voliérovém chovu; rackové – jedná se o exteriérově nejprošlechtěnější, nejcennější a chovatelsky nejnáročnější plemena; strukturoví holubi – nesourodá skupina výlučně okrasných holubů; barevní holubi – jsou plemena chovatelsky nenáročná a proto populární, patří mezi ně též podskupina holubů bubláků, kteří se od ostatních plemen liší hlasovým projevem, bubláním; užitkoví holubi – vyznačují se plodností, kvůli velikosti však hůře létají; slepičáci – v současnosti výhradně okrasná plemena, u nichž jsou tělesné tvary prošlechtěny do zvláštních forem; brada-

vičnatí holubi – patří mezi ně poštovní holubi; voláci – vyznačují se volatostí, abnormálním nafouknutím volete vzduchem.

Na území ČR bylo vyšlechtěno 23 plemen, přičemž hodně z nich pochází z Moravy. Jde o následující seznam: benešovský holub, brněnský voláč – nejnámější a nejrozšířenější plemeno vysokonohého voláče; je chován po celém světě, česká bagdeta, česká čejka – u nás nejrozšířenější plemeno barevných holubů, česká lyska, český bublák, český holub, český rejdič, český stavák – nejčastěji chované plemeno v ČR, český voláč, hanácký voláč, moravská bagdeta – důkaz, že u holubů vznikají nová plemena stále, uznán v roce 1967, moravský bělohlávek, moravský modrák, moravský pštros – u nás druhé nejchovanější plemeno, moravský voláč, ostravská bagdeta, prácheňský káník, pražský rejdič krátkozobý, pražský rejdič středozobý – je příkladem, že i plemena domácích zvířat mohou být v existenčním ohrožení; v ČR

bylo na začátku druhé dekady tohoto století chováno jen 125 jedinců, rakovnický kotrlák – jeho chov sahá až do 19. století, slezský barevnohlávek a slezský voláč. (zh)

Prácheňský káník
Foto František Hýkeš

NABÍDNOUT DĚTEM Z MĚSTA KUS VESNICE

Motto: Dáváme dětem svobodu prozkoumat svět, ale zároveň jim ukazujeme, že toto místo má hranice a pravidla, aby bylo bezpečné a hezké pro všechny.

Plzeňská dětská skupina Uzlík funguje od září 2022. „V roce 2024 jsme se přestěhovali na vysněné místo – do Jedlé zahrady mezi Borským parkem a skautskou základnou ve Slovanském údolí,“ pustí se do představování Bc. Lenka Trunečková. „Skupina má kapacitu 24 dětí a je rozdělena na dvě třídy. Starají se o ně při jejich plném počtu minimálně čtyři průvodci. Díky tomu jsme schopni individuálního přístupu ke každému dítěti,“ zdůrazňuje L. Trunečková. „Při zahájení docházky nabízíme pozvolnou měsíční adaptaci, aby dítě neprožilo trauma z odloučení od rodičů. Ti také mají možnost strávit u nás jeden společný den, než se pro naši školku rozhodnou. V programu se řídíme především ko-

loběhem roku. Neinklinujeme k žádnému druhu pedagogiky, snažíme si brát to nejlepší ze všech klasických i alternativních směrů. Důležité je pro nás učení prožitkem. Ctíme individuální a respektující přístup. Učení je pojato především hravou formou a snahou budovat kladný vztah k přírodě. Skupina je spolufinancována Ministerstvem práce a sociálních věcí, jehož cílem je snížit rozdíly v postavení žen a mužů na trhu práce,“ podotýká Lenka Trunečková. Ta je nejen průvodkyní, ale rovněž duší a ředitelkou Jedlé zahrady. Tam, kde vznikla, stála dříve betonárna. Postupně opuštěný a zdevastovaný prostor se přeměnil a stále ještě přeměňuje za pomoci komunity, především rodičů a týmu, v místo poučení a sepětí s přírodou. V duchu vize mít možnost dětem z města nabídnout kus vesnice. Aby si mohly utrhnout jablíčko, pohladit králíčka. O tom, že o takové zaměření je mezi rodiči zájem, svědčí stálá naplněnost skupiny. „Už nám tu roste třicet ovocných stromů, přes 120 užitkových keřů, vybudovali jsme šestnáct vyvýšených záhonů,“ informuje paní Trunečková. Děti tak mohou ochutnat nejen hrášek, ředkvičky, jahůdky ale pěstují na nich též celer, červenou řepu i některé netradiční zeleniny jako např. mango. Co nezkonsumují napřímo, ve školce kompotují na zimu, přeměňují na zavařeniny.

Vedle dětské skupiny, která má zázemí v moderní propůjčené pronájemné novostavbě, sídlí v Jedlé zahradě ještě lesní klub v jurtě. A od jara do podzimu sem přicházejí též děti z dalších plzeňských mateřských škol a žáci nižších ročníků základek. Na výukové programy. „Chceme, aby zahrada byla otevřena

nejen našim dětem. A tak pro ty ostatní nabízíme čtyři environmentální výukové programy: Když příroda léčí, Když příroda maluje, Klíma a Malý zahradník. Programem je provází členové našeho týmu. S dětmi to umí, vědí, jak je získat, jak je zaujmout, co dokážou v jejich věku pochopit,“ podotýká Bc. Trunečková.

Zahrada je ovšem určena taktéž pro veřejnost. Při komunitních aktivitách pro rodiny s dětmi a dospělé, jako jsou různé slavnosti, bleší trhy a brigády. Lidé, chodící kolem ní na procházky, si oblíbili starou skříň před vchodem do areálu. Najdou v ní semínkovnu, přebytečky ze zahrady, kytky lučního kvítí a bylinek a také knihobudku. Díky takto vydělaným penězům si mohli pořídit králíky. Na jaře k nim určitě přibudou slepice. Hlavním plánem pro nejbližší budoucnost je pořízení hliněné pece. Jde sice o investici za 50 000 Kč, ale děti by poznaly, jak se peče chleba, zajímavá podívaná to bude určitě rovněž pro dospělé. A snad se paní ředitelka dočká už konečně též vyznačení přechodu pro chodce od autobusové zastávky MHD U věznice do Slovanského údolí. Usiluje o něj, co už tu dětská skupina existuje. A nejen pro bezpečné přecházení rodičů s dětmi, ale všech, kteří směřují do Slovanského údolí. Ostatně o jeho potřebnosti rozhodli nejvyšším počtem hlasů ve druhém ročníku participativního rozpočtu i sami obyvatelé centrálního městského obvodu. (hš)

Foto Lucie Populová

Vánoce 2005: Zachráněna hlavní budova

Už je mezi návštěvníky asi hodně málo pamětníků staré Lüftnerky. Předlistopadové ruiny kdy si honosného statku, v té době však určeného k demolici. Zachránil ho právě podzim 1989. Po změnách ve vedení zahrady se změnilo i nahlížení na jeho další osud a z iniciativy nadšenců kolem Ing. Bohumila Součka, náměstka ředitele zahrady, začala jeho pozvolná obnova. První na řadě byly stáje. Obytná a provozní část statku si musela na svoji záchranu ještě počkat. Zrekonstruovanou hlavní budovu Lüftnerky otevřel 19. prosince 2005 ministr životního prostředí ČR RNDr. Libor Ambrozek. Současně byl prvním návštěvníkem místnosti ukazující, jak se na takovém statku bydlelo na přelomu 19. a 20. století. A dále expozice s modelem české vesnice z počátku minulého století od lidového řezbáře z jižního Plzeňska. Ve staročeském a současně vánočním duchu bylo i pohoštění: Zabijačka, kapr na modro s bramborovým salátem a kapr na černo s knedlíkem. Rozsáhlá rekonstrukce započala v listopadu 2004.

Poslední etapou oživení statku bylo vybudování podkrovního environmentálního centra s velkým přednáškovým sálem. To bylo předáno do užívání počátkem roku 2007. (hy)

Foto Jaroslav Vogeltanz

Ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček představuje tehdejšímu ministru životního prostředí, dnes předsedovi Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) RNDr. Liboru Ambrozkovi aktuální číslo IRISu.

V Tropickém pavilonu vítají návštěvníky medúzy

Karel Kodejš, kurátor

Zřejmě každý návštěvník Zoologické a botanické zahrady města Plzně si všiml, že do prostoru ke vchodu do Tropického pavilonu (mezi expozicemi Filipínské přírody a Královstvím jedu) přibýlo během letošního jara nové „medúzarium“, čili akvárium s medúzami. Pozorovat zde můžeme dospělé talířovky ušatých (*Aurelia aurita*), neboli „měsíčnich medúz“, což je jejich chovatelské označení vycházející z anglického názvu Moon Jellyfish.

Důvodem, proč jsme pro začátek zvolili právě tento druh, je jeho nenáročnost a schopnost začínajícímu chovateli „odpustit“ případné chyby a přešlapy. Talířovka ušatá je i v přírodě jedním z nejhodnějších se vyskytujících druhů medúz. Má kosmopolitní rozšíření, žije jak ve studených, tak tropických mořích a oceánech u pobřeží všech kontinentů. Teplotní rozpětí, ve kterém se v přírodě vyskytuje, je přibližně od pěti do třiceti stupňů Celsia. Potravou jsou jí drobné planktonní organismy.

Zatímco v přírodě jde o jeden z nejběžnějších druhů, v chovu je to nejběžnější medúza zcela nepochybně. Nejenže se jedná o ten pravý „začátečnický“ druh, zvládnutí chovu a odchovu měsíčnich medúz je podmínkou pro chov dalších druhů, jež jsou dravější a talířovky jsou nezbytnou součástí jejich potravy. S talířovkou ušatou se můžeme v současnosti setkat nejen u specializovaných chovatelů, ve veřejných akváriích a v zoo, ale je jedním z mála druhů, které si lze pořídit též do domácích medúzárií, jež dodávají komerční výrobci. Že to ovšem není druh zcela bez nároků, jsme si v Plzni vyzkoušeli na vlastní kůži.

Akvárium na medúzy jsme získali v únoru, po měsíčním zabíhání jsme ze Zooparku Chomutov přivezli první medúzy. Zpočátku chov neprobíhal

Foto 2x Kateřina Míšková

úplně tak, jak jsme si představovali. Než se vyládilo krmení, parametry vody a osvětlení, medúzy nás i přes konzultace s ostatními chovateli odměňovaly tím, že se jim objevovaly díry v kloboučích, odpadla chapadla a podobně. Na druhou stranu jsme si v této době ověřili správnost výběru druhu; tam, kde by nás jiné druhy už dávno opustily, talířovky po výměně vody regenerovaly a kloboučky jim dorůstaly.

Naštěstí se vše obrátilo lepším směrem, podařilo se nám snížit obsah nitrátů i fosfátů a vyladit krmění tak, že se dnes již podobné excesy nedějí a medúzy vypadají tak, jak mají. Někteří z jedinců,

kteří zde můžete pozorovat, jsou dokonce už z našeho odchovu.

Dospělé medúzy jsou umístěny v kruhovitém akváriu se stálým prouděním. Kromě nich samotných v něm nesmí být vůbec nic, neboť o substrát a další vybavení by se jejich kloboučky mohly potráhat. Akvárium je vybaveno externí filtrací, slanost vody je plně mořská, tedy něco málo přes tři procenta. Krmíme živými larvami žábřonožky solné, jež si každý den líhneme. Po několika měsících chovu se nám medúzy začaly samy rozmnožovat, což vzhledem k složitému vývojovému cyklu není úplně jednoduchá procedura. Medúzy vypouštějí ze svého těla mikroskopické larvy – planuly, které přisedají na povrch akvária (v našem případě především v místě vtoku do filtrace, jehož povrch se nečistí). Pro účely množení je potřeba polypy seškrábnout a přemístit je do menších nádob, kde je snažší je krmit a měnit jim vodu. Pro další vývoj, kdy se z polypů odštěpují malé medúzky, je třeba v nádržích s polypy držet teplotu okolo 10 °C. Odštěpené medúzky (ephyry) o průměru zhruba dva milimetry přemísťujeme do menších kruhovitých nádrží, podobných malé kopii výstavního akvária. Během měsíce a půl dorůstají do velikosti vhodné pro vypuštění do výstavní nádrže.

BU-BU-BU ANEB ZOOSTRAŠENÍ

Oblíbená strašidelná akce se konala letos po šesté a byla tentokrát rozložená do čtyř dnů. Díky zvýhodněnému vstupnému pro školy si strašidelnou výzdobu přišly užít rovněž školní děti. V pátek pro ně bylo připraveno také speciální komentované krmění u madagaskarských poloopic – lemuru, kteří v tomto termínu každoročně slaví svůj mezinárodní den.

Hlavní program se odehrál tradičně v sobotu. Návštěvníci měli zvýhodněné vstupné a již od dopoledních hodin mohli pozorovat reakci jednotlivých druhů zvířat u dýňové nadílky. Odpoledne pak patřilo maskám na chůdách v podání skupiny Lorika, strašidelné soutěžní stezce, zážitkovému sklepení pro odvážné, tvůrčí hrůzostrašné dílničce pro nejmenší, ale třeba též hudebnímu vystoupení, které nově vyplnilo čas před lampionovým průvodem. Nechybělo ani závěrečné ohňové show na amfiteátru.

Za zmínku rozhodně stojí i druhý ročník soutěže o nejhezčí dýni. Těch se sešlo zase o poznání více a jedna byla hezčí než druhá. Hlasování určilo tři vítězné, z toho první místo získala dýně představující chaloupku (na fotografii), a to se všim všudy včetně záclonky, zvonku a květin na parapetu.

Na závěr nezbyvá než poděkovat všem na akci se podílejícím: studentům a jejich učitelkám z plzeňské Odborné školy výroby a služeb, kteří opět vytvořili krásné strašidelné dekorace ve formě

přírodních panáků, externím spolupracovníkům, účinkujícím, pěstitelům darovaných dýní (veškeré dýně po akci putují ke zvířatům) a pracovníkům zahrady. (jj)

Botanik evropského formátu ze Sudet

Ignaz Friedrich Tausch byl významným botanikem první poloviny 19. století. Jeho práce je úzce spjata s Kanálskou zahradou v Praze.

Narodil se 29. ledna 1793 na zámku v Údrči, dnes místní části Bochova na Karlovarsku, zřejmějšímu sladovnickému mistrovi Josefovi Tauschovi a jeho manželce Alžbětě.

Základní vzdělání získal v údrčské farní škole, následně navštěvoval piaristické gymnázium v Ostrově. V roce 1809 začal studovat na dnešní Karlově univerzitě v Praze filozofii a botaniku; zde také získal v roce 1812 doktorát. V disertační práci se věnoval morfolologii rostlin. V roce 1816 se stal docentem hospodářské a technické botaniky, do roku 1818 pokračoval ve studiu lékařství, studium však nedokončil.

V letech 1815–1826 byl ve službách hraběte Josefa Emmanuela Malabaila de Canala (3. června 1745, Vídeň – 20. února 1826, Praha). Byl to v Čechách působící osvícenec, filantrop, zakladatel jedné z nejstarších botanických zahrad u nás – pražské Kanálky. I. Tausch ji spravoval a také zde vyučoval botaniku. Před ním zde působil například významný botanik Johann Baptista Emanuel Pohl. V zahradě se údrčský rodák věnoval studiu a katalogizaci zdejších rostlin, výsledky své práce publikoval ve dvou soupisech, přičemž druhý z nich, bohatě ilustrovaný, byl jeho stěžejním dílem. Oba vyšly v Praze v rozmezí let 1821 až 1823.

Pro zajímavost: Botanická zahrada Kanálka byla otevřena v roce 1791, nacházela se na Vinohradech, z jihu ji vymezovala dnešní Vinohradská třída, ze západu ulice Anny Letenské, ze severu Polská ulice, a z východu náměstí Jiřího z Poděbrad. Zanikla po smrti hraběte Canala v roce 1826. Ten si sice v závěti přál, aby byla zachována a nebyla zastavěna, avšak její místo bylo pro mnoho investorů velmi atraktivní.

I. F. Tausch byl také autorem Herbarium florum bohemicarum universale (herbáře s 1920 druhů a poddruhů). V roce 1835 publikoval disertační práci o rostlinné morfolologii – *De inflorescentia*. Působil také jako učitel u piaristů v Novém Městě, jeho žákem zde byl mimo jiné také český mykolog, fytopaleontolog a zakladatel české vědecké ilustrace August Corda. Psal rovněž články do tehdejších odborných časopisů, především do významného řízenského botanického časopisu *Flora oder Allgemeine Botanischer Zeitung*.

Prováděl floristický průzkum po celých Čechách, především však na Šumavě a v Krkonoších. Psal

Údrčský zámek. Botanikova podobizna se bohužel nedochovala.

Foto Jiří Schierl

např. o jestřábnících či javorech. Pokusil se zformulovat nový systém hvězdicovitých (složnokvětých) rostlin. Pozoruhodné byly jeho naturfilozoficky laděné taxonomické úvahy o kruhovém systému rostlin. V přírodě totiž spatřoval opakující se procesy tvořící analogické – v jeho vidění kruhové tvary.

Shromáždil herbář, který měl 19 tisíc taxonů s 50 tisíci položkami. Po Tauschově smrti jeho část odkoupil hrabě Josef Nostic a věnoval ho Zemskému muzeu v Praze. Druhá část připadla do vlastnictví univerzitní botanické zahrady na Smíchově. Podílel se také na zahraniční sbírce patřící Franzi Wilhelmu Sieberovi.

Ve 20. letech 18. století byl členem Pomologické společnosti v Království českém, Bavorské botanické společnosti, Vlastenecko-hospodářské společnosti v Čechách a Akademie věd v Turíně. V roce 1843 byl zvolen tajemníkem České zahradnické společnosti.

V International Plant Names Index (IPNI) najdeme 916 Tauschových záznamů. Popsal například balkánský druh řebříčku z Černé Hory, kapradě papratku horskou a kapradinku alpskou, ostřice pochvatou a šupinoplodou, rožec kuříčkolistý, svízel sudetský, vítod ostrokřídý, středo-mořský kamejník barvířský, alpskou prvosenku Cluisovu a další.

Řada rostlin dostala podle něj druhové jméno, např. tráva kostřava Tauschova, jestřábník Tauschův, mochna Tauschova, růže Tuaschova, vrba Tauschova aj.

V roce 1835 nazval Diederich Franz Leonhard von Schlechtendal na jeho počest jeden americký rod z čeledi miříkovitých (dříve mrkvovitých neboli okoličnatých) jménem *Tauschia Schldl.*

Botanik zemřel 8. září 1848 v Praze. Jeho pozůstalost spravuje Památník národního písemnictví v Praze.

O tom, že Řesanice u Kasejovic na jižním Plzeňsku jsou rodištěm významného českého botanika – Václava Bojera, věděl před umístěním informační tabule jediný místní občan. A to v obci nedošlo k obměně obyvatelstva jako v Sudetech odsunem Němců po druhé světové válce. Přesto obecné vědomí o slavném rodákovi – prakticky nulové. Tím složitější bylo a je obnovit vědomí o údrčském botanikovi Ignazu Friedrichu Tauschovi. Jiří Schierl (*1963) z Toužimi a také ředitel Bečovské botanické zahrady Ing. Jiří Šindelář se o to úspěšně snaží. Jak se strojuvce Českých drah k jeho jménu a odkazu dostal?

V roce 1990 se stal zpravodajem státní památkové péče a začal se věnovat památkám Toužimsku. Ty ho přivedly k zájmu o stavební a regionální historii, k popularizaci místní vlastivědy a také do řad několika spolků – např. Klubu Augusta Sedláčka, Společnosti přátel starožitností, Živého zámku Toužim, Klubu přátel K. Varů, Klubu českých turistů. V roce 2006 se stal zakládajícím členem dnešního spolku Pod střechou, z. s., který se původně věnoval rozvoji cestovního ruchu a kulturnímu dědictví na Toužimsku. Zájem o kulturní dědictví jej společně se spolkem přivedl ke Skokům u Žlutic, kdysi slavnému mariánskému poutnímu místu s barokním kostelem Navštívení P. Marie. Vlivem letité devastace a zlodějům mu tehdy hrozil zánik. Dnes péče o toto místo tvoří hlavní náplň činnosti spolku, jehož je předsedou.

„Na údrčského rodáka jsem,“ zavzpomíná Jiří Schierl, „narazil náhodou, když jsem hledal na internetu informace o Údrči, která leží poblíž Skoků a byla kdysi součástí toužimského panství. To mě pochopitelně zaujalo a začal jsem hledat další informace a pokusil se tuto osobnost dostat opět do povědomí místních obyvatel. Jde o území bývalých Sudet, a tak zde dnešní místní obyvatelé často neznají historii místa, kde žijí. To se ale začíná pomalu měnit. Jak odborníci z akademické obce, tak regionální nadšenci objevují tento neprávem opomíjený region a přináší nové a velmi zajímavé informace,“ konstatuje s radostí Jiří Schierl.

(rd)

Tři modré stužky zpod Dyleně

Dyleňský les je nejsevernější výběžek Českého lesa, jeho konec, než pohraniční bariéru lesnaté vrchoviny vystřídá Chebská pánev. Přestože náleží k Českému lesu, součástí zdejší chráněné krajinné oblasti není. Před jedenadvaceti lety, když vznikala, nebyla politická vůle do ní začlenit též území nacházející se z rozlehlejší části v sousedním kraji. Škoda. Jde o místo, kde právě příroda má hlavní slovo. Naštěstí celá oblast je velice řídko obydlená, chybí základní infrastruktura pro její masovější turistické využití, takže jí žádná zásadní devastace nehrozí. Navíc nejceněnější lokality jsou chráněny jako přírodní rezervace nebo památky. Celkem je jich zde šest. Nejvýznamnější je mokřadní Mechové údolí u Dolního Žandova s výskytem orchideje měkkyňe bažinné a hrotosemny bílé, květiněk, které v ČR rostou už pouze ve zbytkové populaci.

Dyleňský les je též významným prameništěm. Těch několik vodních toků je pro jejich vodnatost významnou posilou Mže i Ohře. Zaměříme se na tři z nich, nejznámější, trojčata zpod Dyleně. To proto, že pramení nedaleko sebe, vzdušnou čarou dva až čtyři kilometry pod Dyleň, nejvyšší zdejší horou (940 m. n. m.), 500 m od státní hranice. Při pohledu na mapu jsou jejich prameniště tak blízko sebe, že by se o vodu z drobných pramínek a stružek mohla navzájem přetahovat. Přičemž nejbližší mají k sobě Tichá a Kosový (někdy také Kosí) potok. A přitom je jejich tok tak odlišný! Kosový potok je nejdelším zde pramenícím tokem; při soutoku se Mží (nedaleko serpentinu u Černošína) jeho vody překonaly 46 km. Tichá měří naproti tomu pouhých 10,7 kilometrů!

Jižně od Mariánských Lázní vytváří Kosový potok v širokém lučinatém údolí souvislejší bažiny, rybníky a tůně, brzy však vstoupí do Tepelské vrchoviny a jeho tok sevrou lesy. Právě zde, v převážně kaňonovitém úseku, je nejhezčí, nejromantičtější, nejdívočejší částí přírodního parku nesoucího jeho jméno (vyhlášen v roce 1995) a také turisticky nejvyhledávanější. V létě břehy ožívají dětskými tábory, vesměs přírodního charakteru. Kosí potok je názornou ukázkou, jak naši předci dokázali využívat dary přírody, aniž by ji ničili, tady konkrétně vodní sílu. Na potoce stálo 35 mlýnů, dnes už je připomínají maximálně zbytky zdí nebo romantické ruiny. Zato papírna ze 17. století, známá pod označením Kořenská, se dochovala, byť v podobě soukromého rekreačního domu, dodnes.

Přírodní park Kosový potok začíná u historické hornické obce Michalovy Hory a končí u soutoku se Mží. Kdo se chce o potoku a zdejší přírodě dozvědět co nejvíce, pro toho je připravena osm kilometrů dlouhá naučná stezka. Dominantou přírodního parku je kupovitý čedičový výlev Vlčí hora o nadmořské výšce 704 m. Stráně nad potokem jsou místy porostlé reliktními bory. Kde byly nahrazeny smrkovými porosty, utrpěly tyto lesy v předešlých letech silně kůrovcovou kalamitou. Např. v okolí Třebele nezástal stát jediný smrk. Údolí jsou porostlá přirozenými luhy a olšinami. Fauna je zastoupena i takovými živočichy, jako je mlok skvmitý, ledňáček říční, užovka hladká.

Hamerský potok, významný levostranný přítok Mže, je na území ČR dlouhý 29 km. Pramení jihovýchodně od vrchu Čupřina (864 m n. m.) ve výšce 754 m n. m. Již po dvou kilometrech vtéká na německé území, ale brzy se vrací zpět do Čech. Pod Broumovem (již Plzeňský kraj, Tachovský okres) silně meandruje v místních lučinách. Míjí Planou a pod Brodem nad Tichou se vlévá do Mže.

Horní tok je zajímavý tím, že v jeho okolí roste povícero památných stromů: Prvním z nich je v zaniklé obci Slatina borovice rumelská na Slatině. Jedná se o nepůvodní druh borovice pocházející z balkánských pohoří. Památným stromem byla vyhlášena v roce 2019 jako dendrologicky cenný taxon. Je jediným exemplářem tohoto druhu v ČR.

Měkkyňe bažinná

Foto (repro)

Borovice rumelská

Foto Jaroslav Michálek

Užovka hladká

Foto Vladimír Melichar

Broumovské smrky v Hamerském údolí jsou chráněnou skupinou deseti 120 let starých smrků ztepilých rostoucích asi dva kilometry od státní hranice a tři kilometry západně od Broumova. Památnými stromy jsou pro svůj vzrůst od roku 1983. Broumovský smrk roste pod lesním zámečkem sv. Víta při západním okraji obce. Je starý přibližně 200 let. Podle údajů z roku 2000 obvod kmene měří více jak 400 cm, koruna dosahuje výšky 35 m. Památným stromem byl vyhlášen pro svůj vzrůst v roce 2003.

Dubová alej pod Broumovem v nadmořské výšce 530 m je stará přibližně 150 let a tvoří ji 15 dubů letních. Též od ní je kousek k Hamerskému potoku. Obvody kmenů jsou v rozmezí od 200 do téměř 400 cm, koruny dosahují podle měření z roku 1982 výšky 25 m. Alej je chráněna od roku 1983 jako krajinná dominanta a součást památky. V roce 2022 přišlo stromořadí pro jeho špatný zdravotní stav o jeden strom. Dalším památným stromem v údolí Hamerského potoka je Broumovský jasan (ztepilý) – přibližně třístaletý strom s obvodem kmene 540 cm a s korunou sahající do výšky 23 m (podle měření z roku 2000). Chráněn je od roku 1983 jako krajinná dominanta. Poslední památný strom z údolí Hamerského potoka je Chodovská lípa (malolistá) u Zadního Chodova. Přibližně už 200 let roste u rozvalin mlýna při silnici ze Zadního Chodova do Chodského Újezdu. Obvod kmene má 540 cm a koruna se vypíná do výšky 23 m (podle měření z roku 1980). Chráněna je od roku 1981 rovněž jako krajinná dominanta.

Poslední z vodního trojlistku a současně nejkratší Tichá pramení v nadmořské výšce 680 metrů u zaniklé obce Slatina. Napájí rybníky Kajetán a Farský. Po výtoku z něj pod obcí Broumov opouští Karlovarský kraj a okres Cheb a její další cesta je už spojena s Plzeňským krajem a severním Tachovskem. Ne však na dlouho, protože se brzy vlévá zleva do Hamerského potoka. Ten už však také nemá daleko k soutoku se Mží pod Brodem nad Tichou. Dnes už je to jmenový anachronismus, ale dříve to byl název odpovídající skutečnosti. Hamerský potok se původně vléval do Tiché, a nikoliv obráceně jako dnes. Brod je tak od Tiché vzdálen přes 10 km. Není to však jediná s ním spojená zajímavost. Autorem znaku obce je Pavel Ryba z Pernolce u Tachova. Člověk, který se svou manželkou vtiskli v prvních letech oblastních výstav jiřinek na statku Lúftnerka nezaměnitelný aranžerský rukopis a expozice jejich výpěstků byla vždy nejzajímavější a nejobdivovanější.

Při pohledu z vlaku se zdají často oba spojující se vodní toky souměřitelné. Skutečností je, že Hamerský potok přidá Mží hodně na síle. Již to není ten širší potok vytékající z Tachova, ale přece jen už řeka. V úseku až ke Stříbru s jedním z nejhezčích údolí v regionu. Sice místy plné chat. Přírodní scénérii ale nijak zásadně nenanarušují, za ty desítky let k ní už naopak neodmyslitelně patří.

František Hykeš

Řesanice konečně oslavily svého velkého rodáka

V. Červenka, V. Jakubčík, P. Vanka.
Foto František Hlyeš

V roce 2019 vznikla v prostoru mezi Sukulentním skleníkem a velkou přírodní voliérou plameňáků v plzeňské zoologické a botanické zahradě nová botanická expozice představující flóru Makaronésie – několika sopečných floristicky velmi zajímavých ostrovů v Atlantském oceánu. Vyskytuje se zde kolem 30 procent endemických rostlinných rodů (nerostou už nikde jinde) a přibližně stejný počet jednotlivých druhů. Po dokončení expozice se objevilo společně s informacemi o ostrovech i několik životopisných tabulek „ostrovních“ botaniků v širším zeměpisném měřítku. Mezi nimi i portrét Václava Bojera, velkého botanika 19. století, rodáka z Řesanic na pomezí západních a jižních Čech. Při tvorbě jeho portrétu do časopisu IRIS autor zjistil, že o existenci slavného rodáka nemá v Řesanicích nikdo ani zdání a lepší to není ani v obci, k níž patří, v Kasejovicích. Tuto nevědomost se snažil napravit iniciováním oficiální a důstojné připomínky V. Bojera v režii vedení města, ovšem příliš pochopení nenašel. Spojence získal pouze u místního historika Mgr. Vladimíra Červenky, archiváře Státního oblast-

ního archivu Plzeň, pracoviště Nepomuk. Jeho přičiněním vyšly v IRISu dosud nepublikované nebo málo známé skutečnosti. Současně se zasloužil o to, že v obci byla umístěna alespoň životopisná informace o Václavu Bojerovi, když pamětní desku vedení Kasejovic nepodpořilo. Vzhledem k následnému covidovému roku byla tabule instalována bez jakéhokoliv doprovodného programu a bez jakéhokoliv publicity. Tento dluh měla napravit letošní oslava 230. narozenin velkého řesanického rodáka (25. září 1795 – 4. 6. 1856). A také ho skutečně vyrovnala.

Z venkovského kluka, syna váženého panského ovčáka, se stal časem uznávaný zahradník, cestovatel a jeden z prvních evropských přírodovědců prozkoumávajících flóru i faunu Madagaskaru. Byl dokonce osobním přítelem madagaskarského krále Radami I. Významně působil též na Mauriciu. Podílel se zde na založení mauricijské přírodovědné společnosti, byl ustanoven rovněž ředitelem botanické zahrady v Pamplemousses a v roce 1855 se stal středoškolským profesorem botaniky. Snad nejznámější Bojerovo botanické dílo se týká právě ostrova Mauricius. Tady také 6. června 1856 zemřel a je pochován a dodnes uctíván. Je po něm pojmenována řada rostlinných a živočišných druhů.

O znovuoživení Václava Bojera pro veřejnost se zasloužili nezávisle na sobě na přelomu druhé a třetí dekády tohoto století Ing. Miroslav Šobr, zástupce vedoucího odboru životního prostředí Městského úřadu Strakonice, autor víceletého oceněného ekologicko-osvětového projektu Zahra-

dou poznání, a Ing. Tomáš Peš, tehdejší botanický a zoologický náměstek ředitele Zoologické a botanické zahrady města Plzně.

Připomenutí 230. výročí botanikova narození bylo zřejmě historicky první veřejné a slavnostní vzpomnutí zdejšího rodáka. Uskutečnilo se nejen za účasti starosty města Kasejovice Ing. Václava Jakubčíka, ale také 1. náměstka hejtmana Plzeňského kraje Petra Vanky. Životní dráhu oslavence od Řesanic po ostrov Mauricius popsal Mgr. Vladimír Červenka (všichni tři na snímku). O kulturní zpestření se postaral folklorní soubor Pšeničky z Nepomuku.

Narozeninová oslava v sobotu 20. září iniciovaná Sdružením IRIS se vydařila a byla důstojnou připomínkou rodákov odkazu. O příjemnou a milou atmosféru na prostranství před Bojerovou životopisnou tabulí se postaralo vedle takřka letního počasi rovněž několik místních sponzorů v čele s agronomem Agrochovu Kasejovice Ing. Václavem Šampalíkem.

Příští rok uplyne na začátku léta 170 let od botanikova úmrtí. Jak bude jeho památka uctěna, není v této době ještě zřejmé. Jisté ale je jedno: Bude podle něj nazván nový kultivar velkokvěté jiřinky vyšlechtěný předním českým jiřinkářem Ing. Petrem Bohdanem z Plzně-Radčic. Pokřtěna bude slavnostně v rámci zářijového Jiřinkového víkendu v Bečovské botanické zahradě, kde se stane rovněž součástí kolekce původních českých a dále také u nás nejpěstovanějších tradičních odrůd této jihoamerické květiny. (hy)

Exmoor – krajina patřící větru dešti a mlze

Exmoor je národní park nacházející se na pobřeží Bristolského kanálu na jihozápadě Anglie. Vyhlášen byl v roce 1954 jako jeden z prvních v ostrovní zemi. Jeho celková rozloha je 692 km². Pojmenován je podle hlavní řeky, která z něj vytéká, řeky Exe. Jde o krajinu otevřených kopcovitých mokřin, převážně náhorní rovinu, jejíž osídlení je rozptýleno do malých vesniček a osad. V roce 2014 získala oblast dokonce vlastní vlajku. Základem je modrá barva, zelené, fialové a bílé vlnky v dolní části symbolizují místo, kde se stýká moře se skalami, lesy a vřesovišti. V horní, žerďové, části je znázorněna jelení hlava jako symbol divočiny a nad ní mezi parohy září bílá pěticípá hvězda, připomínka prvního místa v Evropě, které získalo označení Oblast tmavé oblohy. V národním parku se dochovali velmi staří divocí koně, tzv. exmoorští pony. A právě jejich prostřednictvím se stává Exmoor známější i u nás.

Osobní postřehy z Národního parku Exmoor režiséra, fotografa, publicisty

**JANA E. SVATOŠE:
PLANINA STAROBYLÉHO KLIDU**

V roce 2015 jsme zde natáčeli Lekci divokosti – dokumentární film o návratu exmoorských koní do české krajiny. Tehdy jsme se kamerou snažili zachytit něco, co se nedá inscenovat – okamžik, kdy se zvíře znovu stává divokým. Film byl později uveden na Life Sciences Film Festivalu. Zde se stal součástí mezinárodní soutěže; ocenění Perseus získal také na festivalu T-Film v Ostravě.

Čím výše jsme stoupali na náhorní planinu, tím hutnější se atmosféra zdála – ne těžká, ale plná. Plná jakéhosi starobylého klidu, který se nevnučuje, ale trvá. Exmoor leží sice při mořském pobřeží Bristolského zálivu, ale jeho duše je vnitrozemská – rozlehlá, kopcovitá, s mokřinami, jež se lesknou jako zrcadla, a s vřesem, jenž tu roste odjakživa.

Mokřady s pokřivenými stromy jen potvrzují, že zdejší krajina nepatří člověku, nýbrž větru, dešti a mlze. Slunce sem zavítá jen zřídka – průměrně pouhých 1 600 hodin ročně. A když už se ukáže, je to jako vzácná návštěva, kterou si místní krajina nechává pro zvláštní příležitosti.

Exmoor byl vyhlášen národním parkem roku 1954, ale jeho příběh je mnohem starší. Už v Knize posledního soudu s letopočtem 1086, již nechal sepsat Vilém Dobyvatel, se Exmoor objevuje jako královské území – divoké, nehostinné, ale bohaté na zvěř. Jelení s výstavním parožím tu byli doma a jejich silueta se dodnes vyjímá ve znaku národního parku. A pak jsou tu houževnatí exmoorští koně, kteří vypadají jako ožvlá skalní malba z jeskyně Lascaux. Zvlášť pro mne, jako filmaře a umělce, má jejich pozorování přímo výtvarný zážitek. Zvlášť, když některé odstíny srsti najdete i v krajině, stejně tak roztrpčené trávy připomínají jejich tvarově bohatou pokrývku těla. Srst je jako dokonalá přírodní architektura – dvouvrstvá, promyšlená, účelná. Spodní jemná izoluje, svrchní hrubá odvádí vodu. Když prší, koně se nekrčí, neuhýbají – stojí klidně, jako by déšť byl jen další součástí jejich světa. A když sněží, sníh se na nich drží jako na větvích stromů – netaje, protože tělo pod ním nepropouští teplo.

To jsem se ostatně snažil zachytit i ve svých fotografiích. Místní krajina, jako by se koním vryla pod kůži a vykouzila zvláštní harmonii. V jejich těle jako by příroda sama po tisíciletí ladila proporce, aby vznikl manuál pro přežití. Tisíciletá symbióza s deštěm, větrem a zimou vtiskla těmto zvířatům vzhled, který není módní, ale funkční.

Vřesoviště, mokřady, kamenné zidky – to všechno jako by bylo navrženo tak, aby se v tom exmo-

orský kůň mohl pohybovat s lehkostí, která se nedá naučit. Dá se jen zdědit.

„Exmoorští koně jsou mimořádně chytří. Dobře znají např. zvuk elektrického ohradníku. Jakmile zaregistrují pokles napětí, okamžitě oplacení překonají,“ podotkla Linzi Green z Exmoore Pony Center, které koně představuje návštěvníkům parku. Jinou jejich fenomenální vlastností je odolnost vůči nemocem a s tím spojená dlouhověkost. „Je to souhra více faktorů. Vedle nepřehlédnutelné odolnosti je to také unikátní schopnost vyhledat si ve svém přirozeném prostředí léčivé rostliny,“ dodává Linzi. Rezistence vůči nebezpečným infekcím je pak považována za jeden z důvodů jejich dlouhověkosti; dožívají se 30 až 35 let, přičemž nejvyšší potvrzený věk je 42 let. Aby přežili, musí pochopitelně jíst, a to bez ohledu na skutečnost, jak málo ke snědku nabízí místní krajina.

Exmoor je nejméně navštěvovaný národní park v Británii – ale možná právě proto si uchoval něco, co jinde pomalu mizí: ticho a autenticitu. Na jaře tu divocí ponici rodí hříbata, v létě se vřesoviště barví do fialova, na podzim se z lesů ozývá jelení říje a v zimě se krajina mění v černobílý film. Nejvyšší bod parku Dunkery Beacon nabízí výhled, který není jen panoramatem – je to pohled zpět v čas. Odtud je vidět, jak se moře setkává s kopci, jak se malebné vesnice drží svých tradic, jak se příroda neptá, ale trvá. A když se setmí, nastává chvíle, kdy se Exmoor stává opět králem. Rezervaci tmavé oblohy tu vyhlásili jako jednu z prvních v Evropě. Ostatně, sami si můžete vyzkoušet stezku Dark Sky Discovery Trail. Kameru už musíte odložit a jen se dívat.

Vesnice, jako je Dunster s kamenným hradem, doškovými střechami a zurčícími potoky, působí jako kulisy, které někdo zapomněl odnést po natáčení historického filmu. A přesto tu lidé žijí – ne jako herci, ale jako součást tamního genia loci. Exmoor není místo, které se dá zachytit jedním záběrem. Je to krajina, jež se musí prožít. A když se vrátíte domů, zjistíte, že vám v počítači nezůstaly jen digitální obrazy, ale i pocitové atmosféry. A to je nejvíc, co může krajina člověku dát...

ZA POLODIVOKÝMI KOŇMI NEMUSÍTE AŽ DO EXMOORU

Kde všude u nás byli exmoorští pony již vypuštěni, kolik jich v ČR žije, kde nejvíce?, je první z otázek na ředitele obecně prospěšné společnosti (o. p. s.) Česká krajina DALIBORA DOSTÁLA:

Divocí koně z Exmooru u nás obývají 15 rezervací od Aše po Znojmo. Celkem zde žije 174 těchto ušlechtilých zvířat. Největší jejich chov se 45 jedinci je v bývalém vojenském prostoru Milovice. Společ-

nost Česká krajina je druhým největším chovatelem těchto koní na světě mimo Velkou Británii.

Společnost Česká krajina je pro její ekologický a environmentální přínos obecně uznávanou neziskovkou. Jaké byly její začátky?

Jako novinář jsem v roce 2005 začal psát o vymírání motýlů a jako jednu z příčin, proč se tak děje, jsem na základě svých znalostí přírody odhadl, že v krajině chybí zubří, divocí koně a pratuři. Tedy velcí kopytníci, kteří po tisíce let zásadním způsobem ovlivňovali naši krajinu. Vědci tuto moji myšlenku potvrdili, a tak jsme začali velké kopytníky v ochraně přírody popularizovat. Protože se ale tématu ne chopila žádná existující ochranná organizace, založil jsem v roce 2007 společnost Česká krajina. S vědci jsme začali psát odborné studie o velkých kopytnících a v roce 2015 jsme společně založili první rezervaci velkých kopytníků v ČR. První stádo vyběhlo do bývalého vojenského prostoru Milovice v lednu roku 2015. Ještě na podzim toho roku následovalo druhé stádo v rozšířené rezervaci. V roce 2018 jsme pak vypustili divoké koně v Národním parku Podyjí. Exmoorští koně jsou klíčoví pro obnovu krajiny. Při spásání konzumují především expanzivní druhy trav, včetně stařiny, s nimiž si lesní zvěř ani hospodářská zvířata obvykle neporadí. Díky tomu vytvářejí prostor pro vzácné květiny, spolu s nimi přibývají motýli a další druhy rostlin a živočichů. Exmoorští koně žijí v rezervacích celoročně bez lidské péče a bez přikrmování. Nepotřebují péči o kopyta, asistenci u porodů ani podávání antiparazitik. Díky divokým koním a dalším velkým kopytníkům se daří obnovovat přírodu na velkých plochách. Milovická rezervace má nyní rozsah 350 hektarů. Přírůstky bezplatně poskytujeme dalším zájemcům, díky čemuž je nyní rezervací s těmito zvířaty v ČR již 15. Samozřejmě nechybějí ani v Plzeňském kraji. Exmoorští pony se pasou na bývalém tankodromu nad Dobřany, dělají společnost bobřům v jejich rezervaci Janovský mokřad u Nýřan a jsou také v bývalém vojenském prostoru u Rokycan. (rd)

Foto Jan Svatoš a Dalibor Dostál

Tank ze zoo je už na novém místě

V sobotu 11. října přemístil speciální jeřáb třicetitunový tank M4 Sherman přes střechu historického domu na Klatovské třídě nedaleko známé plzeňské křižovatky U Práce, kde vzniká muzeum osvobození města, do jeho dvora. Tank, který byl ke spatření od května 2011 do loňského roku v Zoologické a botanické zahradě města Plzně před expozicí Svět v podzemí vybudované z válečného německého podzemního objektu.

Pro přesun legendárního obrněnce byl použit speciální jeřáb AC 500, jeden z největších v ČR, o nosnosti 500 tun. Vybaven byl 180tunovým protizávažím a ramenem dlouhým 80 metrů. Příslušenství k jeřábu bylo přivezeno na šesti nákladních soupravách. Samotná vzdušná operace trvala jen několik málo minut. Do opravy historického bojového vozidla se pustil tým Pavla Rogla z Klubu vojenské historie 16. obrněné divize na začátku loňského dubna. Výsledkem byla jeho autentická podoba z období druhé světové války.

V zoologické a botanické zahradě byl Sherman slavnostně odhalen v rámci oslav osvobození 6. května 2011. Řadě významných hostů vévodil vnuk legendárního generála Pattona – George Patton Waters. Cesta tanku z německého Kasselu, kde zdobil místní park, do Plzně byla dlouhou a nesmírně obtížnou odyseou. Její začátek se začal psát už v červnu 2004. Reálnější podobu záměr získal o čtyři roky později, právě díky generálovu vnukovi. K překonání všech administrativních bariér ale musel napsat a odeslat více jak 2 000 emailů. Nechyběl dokonce ani osobní dopis tehdejšímu prezidentovi Václavu Klausovi. Za zrestaurování obrněnce na vojenské základně Vilseck v Bavorsku zaplatil 15 000 dolarů. Ve třetím roce drcení byrokratických bariér byl G. P. Waters už velmi unavený a zklamaný a vypadalo to, že na vše rezignuje. Rozhodl zřejmě tento dopis ředitele zahrady Ing. Jiřího Trávníčka: "Patte, když to nevzdal Tvůj dědeček na konci druhé světové války, nevzdáme to ani my, i kdyby to mělo trvat ještě další rok. Tank prostě do zoo dostaneme!" V témže roce, týden před májovými oslavami osvobození, se vydal Sherman z Vilsecku směrem k Plzni. Zastavení kolony bavorskou policií nedaleko hranic museli dokonce řešit americký velvyslanec s hlavním veli-

Foto Milan Svoboda

telem amerických ozbrojených sil v Evropě. Na základě jejich intervence byli všichni propuštěni z policejních cel a konvoj se znovu rozjel k západočeské metropoli. Do ní dorazil večer 3. května. Jednoduchá, tentokrát technicky, nebyla ani doprava obrněnce přes Lochotínský amfiteátr a část tradiční botanické zahrady před německou válečnou pevností, kde měl připomínat, kdo v roce 1945 osvobodil Plzeň.

Osádku středně velkého tanku M4 Sherman tvořila pětice mužů. K výzbroji patřil jeden kanón ráže 75-76 mm, dva lehké a jeden těžký kulomet. Pohyboval se maximální rychlostí 48 km/hod. a akční rádius měl 200 km. Shermany se začaly vyrábět krátce před II. světovou válkou, do bojů byly poprvé nasazeny v roce 1942 v Egyptě. Celkem jich bylo armádě ve všech sériích dodáno přes 55 000. Ve výzbroji je měla vedle Spojených států Velká Británie, Kanada, Francie ale též Sovětský svaz. Po válce je začala americká armáda vyřazovat, v mnoha zemích ovšem sloužily, v modernizovaných verzích, až do konce 70. let minulého století. Tank byl hlavním tahounem pozemních operací západní fronty. Technickými parametry sice nijak nezářil, ale jeho rozhodující předností byla dostupnost, provozní spolehlivost a dokonalý servis. Ač mělo umístění Shermanu v zoologické a botanické zahradě své odpůrce, během roku, dvou let se stal pro návštěvníky oblíbenou a vyhledávanou atrakcí. Některé školní výlety mířily do zahrady právě kvůli němu. Samozřejmě nově budované Muzeum osvobození Plzně bude pro něj místem příhodnějším. (zh)

Foto Jaroslav Vogelkantz

Foto 2x (repro)

ZNÁME SE?

Majna Rothschildova je druh pěvce z čeledi špačkovití. Jejím domovem je indonéský ostrov Bali. Mimo černých konců křídel a ocasu a modrého okruží kolem očí je bílá. Podle Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN) se řadí mezi nejhroženější ptáčí druhy světa. Na začátku tohoto tisíciletí čítala její populace na Bali pouze šest jedinců. Nebezpečí pro ní představuje úbytek přirozeného prostředí a především lov. Velký počet jedinců v lidské péči, asi 1 000, je pojistkou pro přežití druhu. V evropských zoo je zařazena do Evropského záchovného programu (EEP). Pro Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně je symbolem záchovného chovu ohrožených ptáčích druhů a jejich úspěšného rozmnožování.

- 1** Jméno anglického politika a zoologa lorda Lionela Waltera Rothschilda nese rovněž zvíře, které v plzeňské zoologické a botanické zahradě rozhodně nepřehlédnete a nemínáte. Je rovněž zařazeno v EEP. Jak se jmenuje?
- 2** Pták patří k monogamním živočichům. Co to znamená?
- 3** Který oceán ostrov Bali omývá a jak se jmenuje mnohem větší ostrov, s nímž sousedí?
- 4** U nás zastupuje čeled' špačkovitých špaček obecný. Jde o ptáka A/ vyžadující zvláštní ochranu B/ je to druh u nás zcela běžný, jehož populace se blíží ke 2 000 000 jedincům?
- 5** Zimu tráví A/ u nás B/ odlétá a vrací se zpět na jaře?
- 6** Napište v pořadí jména ptáků na úvodních fotografiích.

Odpovědi zasílejte na adresu: jandovai@plzen.eu (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se v případě správných odpovědí a štěstí při losování na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci z 2. čísla časopisu IRIS, ročník 2025 (opět vyhrává pětice vyloupaných): Bc. Mgr. Pavlína Suchá, Víceňice; Anna Andrllová, Plzeň; Jana Petráková, Strakonice; Bohumila Gregorová, Loket; Ondřej Rousek, Neratovice.

Správné odpovědi na soutěžní otázky z 2. čísla IRISu 2025:

1/ soutěž byla o vlka hřivnatém; 2/ jeho domovem je Jižní Amerika; 3/ je šelmou psovitou 4/ jeho synonymem je pes hřivnatý; 5/ poslední vlk obecný byl zastřelen na Šumavě roku 1874; 6/ vlk hřivnatý byl zobrazen vpravo.

Všem výhercům blahopřejeme!

Třetím nosorožčím mládětem je sameček!

Po smutku z úhynu samce nosorožce indického Baabua zavládla v nosorožčím pavilonu znovu radost. Samice Manjula (*2008) porodila v neděli 23. listopadu v šest hodin třetího potomka. Po dvou samičkách – Marušce (*2014) a Růženke (*2017) přišel tentokrát na svět zdravý sameček. Pro představu – jeho hmotnost činila 50 kg. Mládě vzešlo z páření s Baabuem 31. července 2024. Samice tak byla březí 480 dní. Nosorožčí gravidita je jedna z nejdelších mezi zvířaty. Zajímavostí určitě je, že Manjula dodržela i potřetí dobu rození – neděle po ránu; v minulosti to ovšem bylo poměrně brzy po půlnoci. Téměř devítiletý odstup od posledně narozeného mláděte vycházel z rozhodnutí evropského koordinátora chovu o reprodukci těchto zvířat v jednotlivých zoo. Žije jich zde okolo 70. V ČR

je jejich jedinými reprezentanty Manjula a její čerstvý potomek. Nosorožce africké chovají Safaripark ve Dvoře Králové a Zoo Plzeň.

Pro klid matky a mláděte byl pavilon od neděle pro veřejnost uzavřen. Nenastanou-li nějaké komplikace, měla by mít veřejnost možnost spatřit malého nosorožce o Vánocích. (rz)

Foto Kateřina Misíková

ZOOTRHY PLZEŇ 2026

9 – 12 hodin, nově v DEPU2015 vždy v NEDĚLI!

18. 1., 22. 2., 8. 3., 12. 4., 10. 5.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod. Cena stolu 200 Kč. Bezplatná veterinární poradna.

Rezervace: 777578 676. Pořadatel burzy si vyhrazuje právo změnit v případě nutnosti termín nebo místo konání Zootrhů Plzeň. Sledujte proto www.zootrhy.wz.cz

Jak získat časopis Iris

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posláni čtyř čísel činí 200 Kč. Pokud si chcete čtvrtletník IRIS předplatit, kontaktujte nás na e-mailu: zoo@plzen.eu, nebo na telefonu: 378 038 303, případně poštou na adrese: **Zoo a BZ Plzeň, Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.**

Bezplatně lze časopis získat v jeho distribučních místech:

V **Plzni** na adrese vydavatele, v Akva-tera v Palackého ul. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, v podatelně Krajského úřadu Plzeňského kraje, v Národním pedagogickém institutu ČR v Čermákově ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4. V **Karlovy Varych** na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním pedagogickém institutu ČR v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Rolí. V **Chebu** v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat také ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji a dále v informačních centrech v Klatovech, Rokycanech, Stříbrně a Rožmitále pod Tř., v Muzeu Českého lesa v Tachově, v sídle Svazku obcí Blatenska v ul. Na Tržišti/Spálená a na odboru životního prostředí MěÚ Strakonice v ulici Na Stráži.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně, Sdružení IRIS, redakce časopisu IRIS děkují všem návštěvníkům, věrným přátelům, čtenářům za projevovaný zájem, všem kmotrům zvířat a sponzorům za poskytnutou podporu. Velké poděkování si zasluží distributori časopisu IRIS v Plzeňském a Karlovarském kraji i v dalších místech.

Ocenění patří:
 Plzeňskému kraji
 statutárnímu městu Plzeň
 generálnímu partneru zahrady Plzeňské teplárenské, a. s.
 Vodárně Plzeň a. s.
 Autocentru Šmucler Plzeň
 Ministerstvu životního prostředí ČR
 BB Press mediu – Vašemu regionu
 Equifarmu – Hospodě na statku
 EURONOVÉ GROUP Plzeň
 Grafickému studiu a reklamní dílně Bílý slon
 Karlovarskému kraji
 Krajské knihovně Karlovy Vary
 Lesům ČR – oblastnímu ředitelství západní Čechy
 Nadaci 700 let města Plzně
 Palasinu Group Česká Kubice
 Staročeskému cateringu Plzeň
 Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje
 Zahradnictví MILT a GROSS Plzeň

Tři sta šedesát pět spokojených, příjemných a úspěšných dnů v roce 2026 přeje všem návštěvníkům, přátelům, sponzorům, kmotrům zvířat, spolupracovníkům, čtenářům a distributorům časopisu IRIS Zoologická a botanická zahrada města Plzně společně s redakcí.

TĚŠÍME SE NA VAŠI SPOLUPRÁCI
 A PŘÍZEŇ I V NOVÉM ROCE!

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

Otevřeno denně listopad – únor: 9 – 17 hod. (pokladny do 16,30 hod.)

březen – říjen: 8 – 19 hod. (pokladny do 18 hod.)

Vstupné (Help Nature): dospělí 240 Kč, zlevněné 170 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 780 Kč.

Dva dospělí + tři děti 910 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma.

Parkoviště 100 Kč (osobní auto), 150 Kč (autobusy).

Dinopark je v období listopad až březen uzavřen.

Roční permanentky Zoo a BZ – rodinná

(dva dospělí + dvě děti po dovršení věku 3 let) 3 000 Kč,

(dva dospělí + tři děti 3 200 Kč)

V pondělí senioři nad 60 let v Zoo a BZ 30 % sleva!

Psi do Zoo a BZ přistup nemají!

Akva-tera Palackého ul. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 70 Kč, zlevněné 50 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

Pro opakované návštěvy Zoo a BZ i Akva-tera využijte výhodných permanentek! Podrobný ceník najdete na webových stránkách zahrady.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně
 Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň, tel.: 378 038 325
<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu
 Facebook: Zoo Plzeň